

SMILE:

**Support for Moldova: Innovation,
Leadership and Positive Environment**

STIMAȚI PRIETENI!

Am o deosebită plăcere de a vă prezenta ghidul antreprenorului, editat în cadrul proiectului SMILE - Suport pentru Moldova: Inovații, Inițiativă și Mediu Pozitiv.

Dezvoltarea unui mediu de afaceri competitiv este o condiție prioritară pentru dezvoltarea economiei noastre naționale. Utilizarea eficientă a resurselor existente, majorarea volumului de producție și de servicii sunt cerințele unei economii de piață modernă. În acest sens, în Moldova a fost creat un cadru juridic complet, modern, compatibil cu cel european și stimulativ pentru investiții. Este de menționat că, potrivit legislației noastre, nu exista nici o discriminare, investitorilor autohtoni și celor străini acordându-li-se drepturi egale.

Accentuând importanța dezvoltării economice și promovării activității antreprenoriale în republică, Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova prestează diverse servicii de asistență atât antreprenorilor cu stagiu, cât și persoanelor ce abia intenționează să inițieze o afacere. CCI a RM este implicată direct în procesul de perfecționare a climatului investițional din republică, acordă sprijin investitorilor din orice țară și astfel contribuie la formarea, stabilizarea și dezvoltarea pas cu pas a economiei de piață în țara noastră, inclusiv la încadrarea ei treptată în economia europeană și cea mondială.

În acest context, țin să încurajez spiritul întreprinzător al fiecăruia dintre DVS., cei ce își vor pleca ochii asupra acestei publicații, și, exprimându-mi speranța că ea vă va ajuta la stabilirea unor noi relații de afaceri, să vă urez din suflet succes în business, energie creativă, entuziasm și realizarea tuturor aspirațiilor DVS.

Gheorghe Cucu,
Președintele Camerei de Comerț
și Industrie a Republicii Moldova

DEAR FRIENDS!

I have a special pleasure to present this business guide, published in the frame of SMILE project: Support for Moldova: Innovation, Leadership and Positive Environment.

The development of a competitive business environment is a priority for the Republic of Moldova. The efficient use of the existent resources, increase of production and services represent requirements of modern market economy. We have succeeded to create an efficient, modern framework compatible to the European model and stimulating investments. It should be mentioned that, according to our legislation there is no discrimination between local and foreign investors, having the same rights and obligations.

Emphasizing the importance of economical development and promotion of entrepreneurial activity, the Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Moldova provides various services for assisting both experienced entrepreneurs and start-ups. The CCI RM is directly involved in improving investment climate in the republic, supports investors from any country thus contributing to the formation, stabilization and development step by step of the national economy, including it progressive joining European and international economy.

In this context, I would like to encourage the entrepreneurial spirit of each of you and express hope that this publication will help you in establishing new business relations, wishing you great success, creative energy, enthusiasm and realization of all your aspirations.

Gheorghe Cucu
President Chamber of Commerce
and Industry of the Republic of Moldova

Această publicație reprezintă un ghid util în cunoașterea și penetrarea pieței din Moldova.

Extinderea spre Est reprezintă una dintre sfidările decisive pentru viitorul nostru. Companiile mici și medii vor avea posibilitatea de a sesiza oportunitățile ce vor rezulta din acest schimb de experiențe.

Pentru a exploata din plin resursele economice și comerciale ale unei piețe dezvoltate, este indispensabil ca întreprinderile să fie informate privind diferitele aspecte ale piețelor ce fac parte din Europa Nouă.

Această publicație sigur constituie o oportunitate optimă pentru ameliorarea cunoștințelor despre realitatea și evoluția pieții din Moldova.

Camera de Comerț va susține toate activitățile de rigoare cu scopul de a orienta inițiativa întreprinzătorilor începători spre concurența internațională.

Gianfranco Chiesa
PREȘEDINTE CCIAA PADOVA

This publication represents an efficient guide to explore and contact Moldovan market.

Extension to the East represents one of the crucial challenges for the future of our continent. Small and medium enterprises will have an opportunity to take advantage of the possibilities this change will bring.

It is therefore indispensable, in order to fully benefit of the economic and commercial resources of an developed market, that the enterprises are informed on various aspects of New Europe markets.

This publication represents undoubtedly an excellent opportunity to improve the perception of reality and evolution of Moldavan market.

The Camber of Commerce is engaged in sustaining all of the useful means of information in order to direct the initiatives of the economic operators which are being projected on the difficult field of international competition.

Gianfranco Chiesa
PRESIDENT OF CCIAA PADUA

Inițiativa Central Europeană(ICE) reprezintă o organizație regională formată din 18 State Membre: Albania, Austria, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Ungaria, Italia, Macedonia, Moldova, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovacia, Slovenia și Ucraina. ICE a fost înființată în anul 1989 în calitate de instituție interguvernamentală pentru cooperarea politică, economică și culturală dintre statele membre. În prezent, obiectivul primordial al ICE este de a contribui la cooperarea între țările Europei Centrale și de Est și acordarea asistenței în procesul de integrare europeană.

Cu toate că, ICE nu este o organizație donor, ea dispune de câteva fonduri utilizate pentru promovarea proiectelor și a diferitor sectoare de activitate. ICE cooperează cu alte organizații internaționale și instituții ca OCDE, Consiliul Europei, OSCE, BERD, UNECE, Banca Mondială și alte organizații regionale.

Proiectul SMILE a fost co-finanțat de către Programul de Schimb de Know-how (PSK) - ce reprezintă un instrument pentru co-finanțarea și promovarea know-how și schimbul de experiență între instituțiile statelor membre al ICE. Pentru informații suplimentare privind acest program, vă rugăm să vizitați site-ul www.ceinet.org/KEP sau contactați sediul central ICE în Trieste.

CENTRAL EUROPEAN INITIATIVE **Secretariat for CEI Projects**

Via Genova 9, 34121 Trieste, Italy

Tel. +39 040 7786 777

Fax. +39 040 7786 766

e-mail: kep@cei-es.org

web: www.ceinet.org

The Central European Initiative (CEI) is a regional organisation composed of 18 Member States: Albania, Austria, Belarus, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, the Czech Republic, Hungary, Italy, Macedonia, Moldova, Montenegro, Poland, Romania, Serbia, Slovakia, Slovenia and Ukraine. The CEI was established in 1989 as an intergovernmental forum for political, economic and cultural co-operation among its Member States. Nowadays, the main objective of the CEI is to bring the countries of Central and Eastern Europe closer together and assist them in their preparation process for EU membership.

Although the CEI is not a major donor organisation, it disposes of several funds which are used to promote projects in its various sectors of activity. The CEI cooperates with other international organisations and institutions such as the OECD, the Council of Europe, the OSCE, the EBRD, the World Bank, the UNECE as well as with other regional actors.

The SMILE project was co-financed from the CEI Know-how Exchange Programme (KEP) - an instrument for co-financing and promotion of know-how and best practice transfer between institutions in CEI Member States. For more information of the KEP, please visit www.ceinet.org/KEP or contact the CEI headquarters in Trieste:

CENTRAL EUROPEAN INITIATIVE
Secretariat for CEI Projects

Via Genova 9, 34121 Trieste, Italy

Tel. +39 040 7786 777

Fax. +39 040 7786 766

e-mail: kep@cei-es.org

web: www.ceinet.org

CAMERA DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE A REPUBLICII MOLDOVA

Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova este o organizație necomercială, nonguvernamentală și independentă, funcționează în baza legii “Cu privire la Camera de Comerț și Industrie”, reprezintă interesele în ansamblu ai întreprinzătorilor din Republica Moldova.

Scopul creării Camerei este acordarea de asistență în dezvoltarea economiei Republicii Moldova și integrarea ei în sistemul economic mondial, crearea condițiilor favorabile pentru activitatea de întreprinzător și în raporturile cu partenerii sociali, în extinderea și consolidarea legăturilor economice, comerciale și științifico-tehnice cu întreprinzătorii țărilor străine.

Principalele servicii oferite:

- servicii start-up:
  - informații privind legislația de afaceri din Republic Moldova,
  - asistență privind formalitățile de înregistrare și autorizare a comercianților;
- servicii oferite întreprinzătorilor străini:
  - asistență în vederea deschiderii în Moldova de reprezentanțe;
  - informare privind mediul de afaceri din Republica Moldova;
  - organizarea de întâlniri de afaceri și misiuni economice;

Centrul de Marketing:

- furnizarea de informații din baze de date;
- oportunități de afaceri (cereri, oferte, posibilități de cooperare);
- studii și informații de piață, pe domenii de interes;
- întocmirea de strategii de marketing;
- organizarea unor acțiuni de prezentare a produselor/serviciilor firmelor;
- promovarea ofertelor on-line

CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY OF REPUBLIC OF MOLDOVA

The Chamber of Commerce of Republic of Moldova is a noncommercial, nongovernmental and independent organization, activates on the bases of the law „Regarding the Chamber of Commerce and Industry”, represents all the interests of entrepreneurs from Republic of Moldova.

The aim of Chamber creation is to offer assistance for economy development of Republic of Moldova and its integration in the international economical system, creation of favorable conditions for entrepreneur activity and for relationship with social partners, for extension and consolidation of economical relations, commercial and scientific-technical with the entrepreneurs from foreign countries.

The main proposed services are:

- start-up services:

- information regarding business legislation from Republic of Moldova,
- assistance regarding registration formalities and businessmen authorization;

- services offered to the foreign entrepreneurs:

- assistance regarding the representation opening in Moldova;
- information regarding business environment from Republic of Moldova;
- business meeting and economical missions organizing;

Marketing center:

- to furnish database information;
- business opportunities (demands, offers, cooperation possibilities);
- market studies and informations, by interested field;
- to make marketing strategies;
- to organize some presentation actions of products/firms services;
- on-line offers promoting

Centrul de Instruire Continuă:

- organizarea de cursuri de formare și profesională;
- organizarea de cursuri de scurtă durată în vederea pregătirii persoanelor ce doresc să inițieze o afacere;
- organizarea de seminarii pe teme de interes pentru mediul de afaceri

Euro Info Centru Corespondent:

- Identificarea partenerilor de afaceri în țările UE;
- Diseminarea cererilor și ofertelor comerciale ale companiilor din Republica Moldova partenerilor din rețeaua EIC și a solicitărilor companiilor europene agenților economici moldoveni;
- Gestionarea bazei de date Business Cooperation Network (plasarea profilului și intențiilor de cooperare în baza de date a Comisiei Europene).

Curtea de Arbitraj Comercial Internațional

Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova a fost înființată în anul 1994 pentru administrarea arbitrajului comercial, în scopul soluționării litigiilor de comerț exterior.

Curtea de Arbitraj este o instituție permanentă de arbitraj, fără personalitate juridică, neguvernamentală și independentă în exercitarea funcțiilor ce îi revin, care este organizată și care funcționează în conformitate cu:

- Legea RM Nr.129-XIII din 31 mai 1994 „Cu privire la judecata arbitrală (arbitraj)”,
- Regulamentul Curții de Arbitraj Comercial Internațional, aprobat prin decizia Consiliului Camerei de Comerț și Industrie din 13 iulie 2001,
- Convenția Europeană de Arbitraj Comercial Internațional din 21 aprilie 1961,
- Convenția de la New York pentru recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale din 10 iunie 1958, legislația în vigoare a Republicii Moldova și alte acte internaționale la care Republica Moldova este parte.

Vocational Training Center:

- to organize fundamental and professional courses;
- to organize short-term courses regarding persons training that want to initiate a business;
- to organize seminars on interested issues for business environment

Euro Info Corespondent Center:

- Business partners identification in EU countries;
- Commercial demands and offers dissemination of Republic of Moldova companies, EIC network partners and European companies solicitation of Moldavian brokers;
- Business Cooperation Network database management (income and cooperation intentions placing on European Commission database).

Court of Arbitration

The International Commercial Arbitration Court of the Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Moldova was established in 1994 for the commercial arbitration administration, with the scope to settle disputes of the foreign trade.

The Arbitration Court is a permanent, non-corporate, non-governmental and independent institution in execution of its functions. It is organized and acts in accordance with:

- Law of RM No. 129-XIII of May 31st, 1994 "On Arbitration"
- Regulations of the International Commercial Arbitration Court approved on July 13th, 2001 by a decision of the Council of the Chamber of Commerce and Industry.
- European Convention of the International Commercial Arbitration of April 21st, 1961.
- Convention of New York of June 10th, 1958 for the recognition and execution of the foreign arbitral awards, legislation of the Republic of Moldova in force and international acts, in which the Republic of Moldova participates.

Curtea de Arbitraj are sarcina de a promova arbitrajul comercial intern și internațional precum și procedura concilierii și alte căi alternative de soluționare a litigiilor comerciale în mediul de afaceri al Republicii Moldova.

Atribuțiile Curții de Arbitraj

Potrivit Regulamentului său Curtea de Arbitraj are următoarele atribuții:

- Arbitrajul pentru soluționarea litigiilor comerciale internaționale și interne, competența fiind stabilită în baza înțelegerii convenite de comercianți în contracte sau acte adiționale;
- Convenții arbitrale, elaborate pentru a fi inserate în contract, sau sub formă de acord de sine stătător.
- Consultanța procedurală este asigurată de secretariatul Curții de Arbitraj la sediul Curții, telefonic sau prin corespondență;
- Cooperarea internațională cu instituții și organizații similare de arbitraj din alte țări, în vederea stabilirii sau dezvoltării unor relații de colaborare. Participarea, organizarea de conferințe, reuniuni, forumuri și seminare internaționale;
- Studiarea și cercetarea legislației arbitrale internaționale și a legii aplicabile litigiilor;
- Evidența practicii arbitrale, documentare în domeniul arbitrajului comercial intern și internațional.

The objective of the Arbitration Court is to promote the internal and international commercial arbitration as well as conciliation procedure and other ways of alternative dispute resolution within business environment of the Republic of Moldova.

The Arbitration Court Duties

Pursuant to its Regulations the Arbitration Court has the following competence:

- The Arbitration for the internal and international commercial disputes settlement, the competence being established on the basis of agreement between merchandisers in contracts or additional acts;
- Arbitration conventions elaborated to be introduced into a contract, or an independent agreement;
- The Procedure Consultation is provided by the secretary of the Arbitration Court at the Court address, by telephone or by correspondence;
- The International Cooperation with similar arbitration institutions and organizations of other countries for the purpose of establishing and developing collaboration. Participation in and organizing of international conferences, meetings, forums and seminars;
- Study and research of the international arbitration legislation and of the law applicable to the disputes;
- Registration of the arbitration practice, documentation in domain of the internal and international commercial arbitration.

Camera di Commercio
Padova

CAMERA DE COMERȚ DIN PADOVA

Camera de Comerț, Industrie și Agricultură este o instituție publică, administrată de către Președintele, Comitetul și Consiliul Camerei și reprezintă sectorul economic al regiunii.

Scopul primordial al Camerei este reprezentarea intereselor întreprinderilor, luând în considerație necesitățile lucrătorilor și consumatorilor.

Activitățile de promovare efectuate de către Camera de Comerț din Padova au următoarele obiective:

Instruire, servicii tehnice, studii: instruirea managerială și tehnică este destinată antreprenorilor și salariaților pentru a combina studiile și munca, și reprezintă o metodă de susținere a noilor întreprinderi administrate de către tineret și femei. Aici se realizează diverse programe de studii, cercetări și sondaje privind dezvoltarea economică a regiunii.

Calitate, Mediu, Inovație tehnologică: ultimii ani o mare importanță se acordă calității, factor ce stimulează nu doar succesul în afaceri ci și contribuie la dezvoltarea teritoriului și bunăstării comunității.

O mare parte a proiectelor, realizate de Camera, sunt orientate spre informarea antreprenorilor privind problemele ce îi înconjoară.

Servicii de afaceri: pentru îmbunătățirea capacității de competitivitate a întreprinderilor pe piață, Camera de Comerț realizează acțiuni în vederea promovării produselor, simplificarea procedurilor birocratice (semnături digitale etc.) și mărci de calitate.

Promovarea imaginii provinciei Padova: sunt implementate diverse inițiative începând cu atragerea turistică la nivel local și internațional, până la susținerea izvoarelor termice și turismului rural, precum și desfășurarea evenimentelor sportive cu rezultate esențiale în condiții turistice sau comerciale.

CHAMBER OF COMMERCE OF PADUA

Camera di Commercio
Padova

The Chamber of Commerce, Industry, Trade and Agriculture is a public organisation presided over by a President, Committee and Council, which represents the economic sectors of the province.

The main purpose of the Chamber is to carry out functions of general interest for businesses, whilst also considering the needs of workers and consumers.

The promotional activities undertaken by the Padua Chamber of Commerce have the following general objectives:

Training, technical service, studies: managerial and technical training is provided for entrepreneurs and employees, initiatives to connect schools to businesses, and forms of support for new businesses managed by young people and women. Various studies, research projects and surveys are carried out on the province's economy.

Quality, environment, technological innovation: the topic of quality has in recent years taken on increasing importance not only to stimulate the main factors in business success, but also due to the impact on the territory and on the well-being of the community.

A number of projects aim to make businesses more aware of environmental matters.

Business services: to improve the competitive capacity of businesses in the marketplace, the Chamber of Commerce promotes actions for the marketing of products, the simplification of bureaucratic procedures (digital signatures, etc.), and quality marks.

Promotion of the image of Padua province: various initiatives are implemented: from tourist promotion at a provincial and international level, to initiatives aimed at supporting thermal spa and rural tourism, as well as sporting events with important results in terms of tourism and commerce.

Promovarea pe piața locală: scopul acesteia este promovarea produselor locale, extinderea activităților și tradițiilor cu centre istorice, promovarea regiunii prin acțiuni de marketing.

Internaționalizarea: organizarea seminarelor în Italia cu participarea operatorilor și autorităților străine, organizarea misiunilor și expozițiilor peste hotare. Administrarea bazelor de date import-export.

Credit: finanțarea fondurilor de risc ai consorțiului și cooperativelor de garanție a creditelor.

Inițiative pentru consumatori: serviciul de aplanare promovează acțiunile îndreptate spre îmbunătățirea relațiilor între consumatori și întreprinderi.

Inițiative pentru societate: include două puncte strategice: susținerea activităților non-profit; inițiative pentru integrarea lucrătorilor imigrați.

Funcțiile principale administrative:

- Menținerea registrului întreprinderilor, la moment complet computerizat, care include toți operatorii economici din regiune;
- Registrul meseriilor, componenta fundamentală a sistemului de afaceri;
- Verificarea cerințelor profesionale pentru operarea anumitor tipuri de afaceri (electricieni și sudori, meseriași de vehicule, brokeri, agenți de business, etc.);
- Eliberarea documentației pentru export;
- Informație statistică și de preț;
- Garantarea transparenței afacerilor, prin arbitraj și servicii de aplanare, înregistrarea reclamațiilor, servicii de măsură.

Promotion in the domestic market: the aim is to support the marketing of local products, enhance the activities and traditions of historical centres, as well as promote the territory with focused marketing actions.

Internationalisation: workshops are organised in Italy with foreign operators and authorities, as well as missions and exhibitions abroad. Management of databanks of import-export operators.

Credit: financing is provided for the risk funds of the consortia and the credit guarantee cooperatives.

Initiatives for consumers: the reconciliation service promotes actions to improve relations between consumers and businesses.

Initiatives for society: two strategic points of the organisation: support not-for-profit activities; initiatives to integrate immigrant workers.

The main administrative functions are:

- maintenance of the business register, now completely computerised, which includes all the economic operators in the province;
- the register of craft businesses, a fundamental component of the business system;
- checking the professional requirements to operate certain businesses (electricians and plumbers, vehicle mechanics, brokers, business agents, etc.);
- issuing of the administrative documents required for exporting;
- information on statistics and prices;
- guaranteeing the fairness of the market, through arbitration and reconciliation, the claims register, the weights and measures service.

Cooperarea cu alte organizații

Camera de Comerț activează în vederea dezvoltării sistemului economic din regiunea Padova prin cooperare cu organizațiile publice, în special cu Provincia, consiliile locale, consorții și companii publice, ce prestează servicii importante: Parcul Tehnologic și Științific "Galileo"; S.A PadovaFiere (centrul de expoziții); Consorțiul Zonei Industriale din Padova (sector industrial); Zona Agroindustrială ZAICO din Montagnana (sector agricol și industrial); Consorzio Padova Ricerche (cercetări); Ente Autonomo Magazzini Generali (depozite vamale); Aeroporto Civile di Padova (aeroport); Mercato AgroAlimentare Padova (piață de produse agro-alimentare).

PromoPadova

Este o companie privată specială creată cu scopul implementării inițiativelor importante în așa sectoare ca: educație și instruire, marketing teritorial, promovarea produselor tipice, dezvoltarea business-ului în bassa padovana (sudul provinciei).

Padova Promex

Padova Promex este o companie specializată a Camerei de Comerț din Padova cu activități internaționale, constituită cu scopul de a susține sistemul întreprinzător din Padova și a corespunde cerințelor pieței internaționale.

Padova Promex este un punct de referință pentru întreprinderile din Padova cu scop de internaționalizare.

Synergies with other organisations

The Chamber of Commerce works for the development of the economic system in the province of Padua by cooperating with public organisations, in particular the Province, the local councils, consortia and public companies, and has holdings in companies that provide the local economy important services: the "Galileo" Science and Technology Park; PadovaFiere Spa (exhibition centre); Consorzio Zona Industriale Padova (industrial district); Zona Agroindustriale ZAICO di Montagnana (agricultural and industrial district); Interporto Merci di Padova (transport hub); Consorzio Padova Ricerche (research); Ente Autonomo Magazzini Generali (customs warehouses); Aeroporto Civile di Padova (airport); Mercato AgroAlimentare Padova (produce market).

PromoPadova

This is a special private company established to implement important initiatives in sectors such as: education and training, territorial marketing, the promotion of typical products, business development in the bassa padovana (the south of the province).

Padova Promex

Padova Promex è l'Azienda Speciale della Camera di Commercio di Padova dedicata alle attività internazionali costituita con l'obiettivo di assistere il sistema economico imprenditoriale padovano nell'affrontare il mercato globale.

Padova Promex si pone quindi come punto di riferimento per le imprese padovane che desiderano internazionalizzarsi.

atelier STUDIOCENTRO VENETO

Studio Centro Veneto (SCV) este o companie de consultanță care își direcționează activitatea pe problema cesionării afacerii, fondată în 1968 în Vicenza (Italia).

SCV a fost un activator principal în domeniul cesionării afacerii în Italia și a fost implicat în numeroase proiecte naționale și trans-naționale ce țin de diferite aspecte și probleme de cesionare a afacerii și activității antreprenoriale.

SCV este cheia dezvoltării unei bune practici, prezentate pe paginile îndrumătorului privind acordarea suportului în procesul cesionării afacerii, publicat de către Direcția Generală a Întreprinderilor și Industriei în 2003, în special kit.brunello - instrument de autoevaluare pentru întreprinderile mici și mijlocii și în particular pentru afacerile de familie.

DI. Antonio Brunello, fondatorul Centrului, face parte din Grupul de Experți al Comisiei Europene privind Cesionarea Afacerii.

SCV posedă o cunoaștere profundă privind situația Regiunii Veneto, astfel, ultimii doi ani SCV a cooperat strâns cu Regiunea Veneto în calitate de consultant tehnic în elaborarea proiectului de lege vizând cesionarea afacerii (aprobat în Februarie 2005).

Proiectul de lege este primul exemplu, la nivel European, a unei legislații complete și inovative în acest domeniu. În anul 2002 SCV a realizat un studiu ca parte a Re-lansării proiectului cu scopul de a sesiza metoda de ameliorare a condițiilor de cesionare a businessului în regiunea Veneto.

Activitatea SCV se axează pe dezvoltarea economică locală și sporirea antreprenoriatului.

Anii trecuți, SCV a lansat cursuri de instruire și a oferit ajutoare de bază pentru antreprenori, Camere de Comerț, Asociații Comerciale și organe publice.

Studio Centro Veneto (SCV) is a consultancy firm focused on the issue of business transfer, founded in 1968 in Vicenza (Italy).

SCV has been a central activator in the field of business transfers in Italy and has been involved in many national and trans-national projects addressing the different aspects and problematic of business transfers and entrepreneurship.

SCV is a key developer of a good practise presented in the guide for helping the transfer of businesses published by the Enterprise and Industry Directorate General in 2003, namely the kit.brunello self-assessment tool for SMEs and specifically for family businesses.

Mr. Antonio Brunello, the founder, takes part to the Expert Group on Transfer of Business of the European Commission.

SCV has a good insight for the situation of the Veneto Region covered in the project, as in the last 2 years *SCV* has co-operated with the Veneto Region as technical consultant to set up the regional draft of law on business transfer (approved on Feb. 2005).

The draft of law is the first example, at European level, of a complete and innovative legislation in this matter. In the year 2002 *SCV* implemented a survey as a part of Re-launch project with the aim to understand how to improve business transfer conditions in Veneto.

SCV is focused on local development and entrepreneurship too.

In fact, in the last years, *SCV* offered many training courses and basic aids for entrepreneurs, Chambers of Commerce, Trade Association and public bodies.

CAMERE DI COMMERCIO D'ITALIA

Website: www.unioncamere.it

E-mail: segreteria.generale@unioncamere.it

Sediul: Piazza Sallustio, 21 - 00187 Roma

Tel.: (+39) 0647041, fax: (+39) 0648903963

Unioncamere reprezintă și promovează interesele generale ale Camerei de Comerț, Industrie și Agricultură, caracteristicile sale asociative și sarcinile lor funcționale. Camera de Comerț se ocupă de relaționarea cu instituțiile naționale și internaționale, asociații antreprenoriale și clientelă, precum și organizațiile profesionale. Camera, de asemenea se ocupă de dezvoltarea strategiilor comune pentru sistemul Cameral, promovează și implementează inițiative constitutive și susține fiecare aspect al activității Camerale.

Între realizarea acestor scopuri, Unioncamere promovează, implementează și administrează serviciile și activitățile celor interesați în Camera de Comerț, fie direct, fie prin rețea de Agenții Speciale sau participarea în organizații, asociații, consorții sau companii.

Cu scopul progresării antreprenoriatului local, Unioncamere promovează și coordonează participarea Sistemului Cameral de Comerț în programele Uniunii Europene, planificări și fonduri, operând cu ambele în calitate de punct de referință în fața Comisiei UE, precum și alte Instituții Europene.

Majoritatea acțiunilor și inițiativelor, întreprinse de către Unioncamere și Camerele de Comerț țin de următoarele aspecte:

- inovarea și transferul tehnologic a întreprinderilor mici și medii
- formarea capitalului uman
- internaționalizare
- dezvoltarea infrastructurii
- promovarea calității
- guvernarea electronică și simplificarea administrativă

Website: www.unioncamere.it

E-mail: segreteria.generale@unioncamere.it

Headquarters: Piazza Sallustio, 21 - 00187 Roma

Tel.: (+39) 0647041, fax: (+39) 0648903963

CAMERE DI COMMERCIO D'ITALIA

Unioncamere represents and promotes the general interests of the Chambers of Commerce, Industry, Craft and Agriculture, their associative features and functional tasks. On behalf of the Chambers of Commerce it attends to relations with national and international institutions, entrepreneurial and consumers' associations and professionals organisations. It also develops common strategies for the Chambers' System, promotes and implements jointed initiatives and sustains every aspect of the Chambers' activity.

To better achieve these ends Unioncamere also promotes, implements and manages services and activities of interest to the Chambers of Commerce either directly or through a network of Special Agencies, or by participating in organisations, associations, consortia and companies.

In view of the development of local business communities, Unioncamere promotes and coordinates the Chamber of Commerce System participation in EU programmes, plans and funds, operating both as reference point of the EU Commission as well as other European institution, and in its own name.

Most of Unioncamere and Chambers' actions and initiatives develop around the following topics:

- innovation and technology transfer to the small and medium-sized enterprises
- formation of human capital
- internationalization
- development of infrastructures
- promotion of quality
- e-government and simplification of corporate administration

Asociația, fondată în 2002, activează în domeniul promovării și susținerii, în cadrul programelor internaționale de cooperare, a inițiativelor și proiectelor destinate țărilor, ce pun efort la îmbunătățirea situației economice și calității vieții sociale.

Asociația funcționează fiind inspirată de solidaritatea principiilor de protecție a demnității societății și respectul pentru mediul înconjurător.

Asociația activează în zona Balcanică și alte țări din Europa de Est, dar este dispusă să activeze și în alte părți ale lumii.

ACIM

Asociația, fondată în 2006, are drept scop promovarea și îmbunătățirea relațiilor culturale și comerciale între Italia și Republica Moldova.

ACIM activează și prestează servicii, având ca bază prevederile protocoalelor elaborate de către Regiunea Emilia-Romagna și Ministerul Economiei al Republicii Moldova, precum și acordul de cooperare semnat între Uniunea Camerelor Naționale și Camera de Comerț și Industrie din Republica Moldova.

The association, founded in 2002, is working to promote and sustain, in the framework of international co-operation programs, initiatives and projects for all those countries that are trying to improve their economy and the quality of social life.

The association operates being inspired by solidarity principles in defence of people's dignity, while respecting the environment.

The association is active in the Balkan's area and in other European Eastern countries, but is also open to work in other parts of the world.

ACIM

The association, founded in 2005, aims at promoting and improving commercial and cultural relationships between Italy and the Republic of Moldova.

ACIM acts and can provide services also taking into due account the contents approved by the protocols made by the Regione Emilia-Romagna and the Ministry of Economic Affairs of Moldova, as well as with the agreement signed between UnionCamere Nazionale and the Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Moldova.

FORMEL VENETO- Soc. CONSORTILE A.R.L.

Principalele activități:

Form.E.L Veneto, este un consorțiu ce prestează servicii de formare continuă pentru întreprinderile locale, colaborează cu asociații săi în domeniul instruirii, cu participarea administratorilor, lucrătorilor de la întreprinderile locale, tinerilor care au intenția de a activa în domeniul Administrației Publice, șomerilor, persoanelor cu dizabilități care pot pretinde la careva posturi rezervate.

Fondată la 1 iunie 1999, are ca parteneri fondatori: Anci Veneto- Asociația Națională a Primăriilor din regiunea Veneto, EnAIP Veneto – organizație recunoscută în Regiunea Veneto, non-profit, promovată de ACLI, activează din anii 50 în domeniul instruirii profesionale a muncitorilor și tinerilor în diverse sectoare de producere primară, secundară sau terță, societatea EVERAP fondată în anul 1996, înregistrată la Unindustria, ce operează în domeniul angajării forței de muncă și selecționării personalului de colaboratori la nivel național.

Form.E.L Veneto este o companie juridică, care a solicitat și a obținut acreditarea în domeniul instruirii continue în Regiunea Veneto, începând cu 8/08/2003. Obiectivul de bază este promovarea instruirii profesionale prin intermediul unei continue perfecționări a calificărilor, ce contribuie la creșterea profesionalității, și facilitarea încadrării tinerilor și șomerilor în sistemul productiv al regiunii Veneto.

Configurarea organizatorică și prezența în teritoriu:

Form.E.L Veneto are sediul său legal la Rubano și sediul operativ la Padova, strada A. Da Forlì 64/a de unde își coordonează activitatea la nivel regional.

Este prezentă în teritoriu prin intermediul a 7 Agenții Provinciale de Formare Continuă ai ENAIP și oficiile Everap, cu care cooperează strâns. Celelalte reprezentanțe activează în baza unor exigențe specifice domeniilor de bază ale întreprinzătorilor sau pe lângă întreprinderile-partenere pentru inițiativele formative.

FORMEL VENETO- SOC. CONSORTILE A.R.L.

Main activities:

Form.E.L.Veneto is a consortium rendering vocational training services for local enterprises, collaborates with its associates in training sphere with the participation of administrators, employees from local enterprises, youth intending to work in Public Administration, unemployed persons with disabilities which can pretend to some reserved jobs.

Established at 1st of June 1999, it has as founders the following companies: Anci Veneto- National Association of the Mayoralties from Veneto Region, EnAIP Veneto - a social non-profit enterprise, promoted by ACLI, activating from the 50s in professional training of workers and youth in diverse sectors of primary production, secondary and third, EVERAP society founded in 1996, registered at Unindustria, which operates in recruitment and selection of staff at national level.

Form.E.L.Veneto has juridical responsibility, has requested and obtained accreditation for the activity in vocational training in Veneto Region beginning with 8/08/2003. The main objective is the promotion of professional training through a continuous actualization of competence resulting with better quality of workers' professionalism and contributing to facilitate the insertion of youth and unemployed into production system of Veneto Region.

Organizational structure and presence on the territory:

Form.E.L.Veneto has it headquarter in Rubano and operative office in Padova, 64/a A. Da Forlì street which coordinates its activity at regional level.

It is present on the territory through 7 Provincial Agencies for Vocational Training Services from Enaip and Everap office, with which cooperates. Other offices activates for some particular exigencies through interested basic fields or through partner-enterprises for training initiatives.

Resursele profesionale:

Form.E.L. cooperează cu coordonatori de instruire profesioniști, instructori, profesori și responsabili de proiecte, asistenți și consultanți externi din sectoarele economice și de producție, experți și tehnicieni de la întreprinderi, docenți de la academii, instituții de învățământ și de cercetări pentru oferirea serviciilor de instruire potrivite pentru realizarea proiectelor la comandă, pentru circa 100 operatori ai serviciului de perfecționare a întreprinderilor, organelor publice, companiilor locale, utilizatori privați individuali fie tineri sau adulți.

Structura organizatorică a consorțiului

Consortiul constă din Asamblarea de asociați, Consiliul de Directori, Departamentul de Instruire, Responsabil administrativ, Responsabil pe Formare Continuă, consultanți de proiect, docenți și coordonatori de proiect.

Activitățile Form.E.L. Veneto :

Activitățile desfășurate de către Consortiu în domeniul instruirii profesionale și organizarea serviciilor legate de aceasta, sunt subdivizate în următoarele sfere:

- activitatea de instruire la comandă;
- instruirea la nivel mediu, finanțată de către Fondul Social European;
- activitatea de orientare profesională pentru beneficiari;
- formarea formatorilor;
- planificarea activității instructive;
- instruirea continuă privind re-calificarea și perfecționarea operatorilor publici și privați;

Professional resources:

Form.E.L. Veneto activates in cooperation with culture and professional activity instruction coordinators, training projectors, tutors and responsible for the project, teachers and external consultants from production and economical sectors, enterprise's experts and technicians, professors from academies, training and research institutes for providing adequate training services for projects' realization as well as by request, for a total of about 100 agents by rendering services for professional needs of enterprises, public bodies, local institutions, private firms, young or adults.

Organizational structure

The Consortium constitutes of Associate Assembly, Executive Committee, Training Department, Administrative Responsible, Training Services Responsible, consultants, professors and project coordinators.

Form.E.L. Veneto Activities :

Activities developed by Consortium in vocational training and organisation of services related to it, are focused in the next areas:

- trainings by request;
- secondary level training, supported by European Social Fund;
- professional training activity for customers;
- training of trainers;
- projecting activity for training intervention;
- vocational training regarding the re-qualification and perfection of public and private operators;

Experiențele precedente:

Experiența bogată a EnAIP în domeniul formării profesionale este recunoscută la nivel național. EnAIP familiarizează ANCI cu cerințele instruirii profesionale ale Comaniilor Locale; experiența și cunoașterea în domeniul recrutării personalului sunt garanția susținerii calitative a procesului de instruire, creat în exclusivitate conform cerințelor reale a procesului de muncă.

Form.E.L. a propus, a organizat și a gestionat pentru Comune, Provinci, Consorții de Dezvoltare, U.L.S.S. și alte instituții, cursuri de instruire, perfecționare și re-calificare a personalului din Comaniile Locale la diferite nivele și durată.

Activitatea formativa a Form.E.L. între 2001 și prima parte a anului 2006 a avut în vizor circa 900 persoane, în particular operatori, funcționari și administratori care activează în diferite sfere ale Administrației Publice, tineri șomeri, angajați.

Activitățile se desfășoară în baza unui curs de instruire fundamentală, care prevede un singur modul și corespunde cerințelor proiectului, precum și include lecții practice și simularea cazurilor. Domeniile de instruire în care s-a specializat Form.E.L. cu antrenarea profesorilor calificați sunt următoarele:

- Organizare și Management
- Controlul Managementului
- Contabilitatea fiscală și gestiunea impozitelor
- Ordinea instituțională și procedura juridică
- Lucrări publice în Urbanism și Ecologie
- Activități de producere
- Prestarea serviciilor
- Instruirea administratorilor
- Pregătirea pentru concursuri
- Informatica și noile tehnologii aplicate în activitatea Comaniilor Locale, Private și Publice
- Calitate și Siguranță

Previous training experiences:

A rich experience of EnAIP recognized at national level, in the field of professional training process, familiarise ANCI with effective needs for professional training for Local Companies; experience and familiarity on staff recruitment are the guarantee for qualitative passing of training, created exclusively on real requirements of labour.

Form.E.L. proposed, organized and managed for Communities, Provinces, Developing Consortiums, U.L.S.S. and other institutions, training courses, staff perfection and re-qualification from Local Companies at different levels and duration.

Over 900 customers were involved in the training activity of Form.E.L. between 2001 and the first half of 2006, namely operators, employees and administrators which activates in diverse areas of Public Administration, unemployed youth, employers.

Activities are developed on a fundamental training approach, which foresee a single module for each and correspond to the project requirements, as well as practical hours and cases simulation. Training fields in which Form.E.L. is specialized and engage professional teachers are:

- Organization and Management
- Management control
- Fiscal accountancy and tax management
- Institutional and juridical procedure
- Public works Urbanistica and Ecologia
- Production activities
- Rendering services
- Training of administrators
- Organization of contests
- Informatics and new technologies applied in the activity of Local Companies, Private and Public Institutions.
- Quality and Security

VENETOS GRUP din 1999 este prima Societate de Consulting pentru Susținerea întreprinderilor din Italia în Republica Moldova

Domeniul de activitate

- Susținerea întreprinderilor din Italia în Republica Moldova
- Proiecte de asistență tehnică și cooperare economică
- Dezvoltarea și selecționarea personalului

Partenerii

- Regiunea Veneto
- Infracom/Inform
- Ministerul Economiei al Republicii Moldova
- Ministerul Agriculturii al Republicii Moldova
- Ministerul Educației al Republicii Moldova
- Centrul Extern al Camerei de Comerț din Veneto
- Informest
- A.I.A.B. Agricultura Biologică
- FINEST
- ENAIP Veneto
- TREVISO GLOCAL
- VERONA FIERE

CINE SUNTEM

Compania VENETOS GRUP, fondată în 1999, este prima Societate de Servicii care acordă asistență la internaționalizarea Întreprinderilor din Italia în Republica Moldova în colaborare cu Societatea Italiană de Consulting în domeniul de investiții avînd o experiență de peste 30 de ani în Italia și în întreaga lume.

Since 1999 VENETOS GRUP is the first Consulting Society for the Italian Companies Support in Republic of Moldova

Activities:

- Support for Italian companies in the Republic of Moldova
- Technical assistance and economical cooperation projects
- Personnel development and selection

Partners:

- Veneto region
- Infracom/Inform
- Ministry of Economy of Republic of Moldova
- Ministry of Agriculture of Republic of Moldova
- Ministry of Education of Republic of Moldova
- Foreign Center of Chamber of Commerce from Veneto
- Informest
- A.I.A.B. Biological agriculture
- FINEST
- ENAIP Veneto
- TREVISO GLOCAL
- VERONA FIERE

WHO WE ARE

VENETOS GRUP, was founded in 1999, it is the first Service Society which affords assistance to the internalization of Italian Companies in Republic of Moldova in collaboration with Italian Consulting Society in the range of investment with an experience more then 30 years in Italy and all the world.

VENETOS GRUP are ca angajați 10 colaboratori specializați în diverse sectoare de activitate: legal, financiar, gestional, administrativ și fiscal, care posedă limba română (limba maternă), rusa și cunoașterea fluentă a limbii italiene.

CONSULTANȚĂ ȘI SERVICII

- Managementul firmei
- Consultanță financiară în gestionarea procesului de investiții a întreprinderii, operațiuni cu Băncile locale și Băncile Internaționale.
- Proiecte de asistență tehnică și cooperare economică.
- Asistență legală, civilă, administrativă, fiscală, la întocmirea actelor de constituire, la impunere, taxe, TVA, atât pentru constituirea întreprinderii, cât și pentru gestionarea ei.
- Selecționarea și Dezvoltarea personalului.

LIGHT JOB

FUNDAȚIA "LIGHT JOB" înființată în 2002, are ca domeniu de activitate:

- contribuirea la reabilitarea persoanelor social-vulnerabile și reintegrarea acestora în societate;
- acordarea ajutorului material și servicii gratuite păturilor social-vulnerabile;
- colaborarea în scopuri statutare cu instituții din regiunea Veneto;
- orientarea formativă în lumea muncii și contextul social în regiunea Veneto;
- autorizație pentru formarea lingvistică;
- licență pentru angajarea persoanelor în câmpul muncii în străinătate.

VENETOS GRUP has 10 employees specialized in different activity sectors: law, finances, financial administration, management, fiscal, and each of these employees knows Romanian as native language, Russian and perfect knowledge of Italian.

Consulting and services

- Company management
- Financial consulting for the management of financial investment organization, operation with local and international Banks.
- Technical assistance and economical cooperation projects
- Legal, civil, administrative, fiscal, taxes assistance, not only for the company founding but also for its financial administration.
- Personnel development and selection

LIGHT JOB

The foundation “LIGHT JOB” was founded in 2002 and has as activity:

- contribution to the rehabilitation of social-vulnerable persons and their reintegration in the society;
- pecuniary aid providing and free services to the social-vulnerable people;
- collaboration in legal goals with institutions from Veneto region;
- educational orientation to the work world and social context in Veneto region;
- authorisation for linguistic studies;
- licence for the persons employment abroad.

SMILE:

SUPORT PENTRU MOLDOVA: INOVAȚII, INIȚIATIVĂ ȘI MEDIU POZITIV

Sumarul proiectului

Proiectul SMILE are ca scop crearea unui “centru permanent de dezvoltare antreprenorială” asemenea unui “incubator” pentru a încuraja și a mări nivelul antreprenorilor printr-o modalitate practică (printr-un plan sistematic de sensibilizare și studiere care este explicat în fazele proiectului ce sunt relatate mai jos) și răspunde în special la necesitățile expuse de tinerii din Moldova (ex.: absolvenții univarsitari).

Fazele proiectului au inclus:

- studiul potențialului social-economic a noilor piețe susține dezvoltarea antreprenorială;
- cercetarea, sensibilizarea și instruirea (ca “instruirea instructorului”) instituțiilor publice și private care vor susține începătorii;
- creșterea competențelor și oportunităților antreprenoriale printre persoanele tinere într-un sector specific (turismul rural în raionul Orhei ca teren de călăuză);
- câteva acțiuni coerente și coordonatoare (ex.: cel puțin 3 “seminare despre sensibilizarea antreprenoriatului”) capabile să promoveze proiectul și să răspândească rezultatele intermediare și finale;
- la final, tot conținutul al acestor activități vor fi publicate într-un manual practic (în limba română și engleză), care va fi foarte util pentru creșterea și susținerea dezvoltării antreprenoriale și susținerea “centrului permanent de dezvoltare antreprenorială” virtual.

**SUPPORT FOR MOLDOVA: INNOVATION,
LEADERSHIP AND POSITIVE ENVIRONMENT****SMILE:****Project summary**

The SMILE project aimed to create a virtual “permanent entrepreneurial development centre” like a “company incubator” by encouraging and increasing the level of entrepreneurship in a practical way (through a systematic sensitising and training plan explained in the above project phases) and respond to needs expressed mainly by young Moldavians (i.e. university graduates).

The project phases included:

- analysis of the social-economic potential of new markets in which to foster start-ups and entrepreneurial development;
- searching, sensitizing and training (as “training trainers”) private and public actors who will support the start-ups;
- increasing awareness of entrepreneurial opportunities among young people in a specific sector (rural tourism in Orhei County as a pilot area);
- some coherent and coordinated actions (i.e.: at least 3 “self-entrepreneurship sensitizing seminars”) able to promote the project and spread the intermediate and final results;
- finally, all the contents of these activities will be collected in a practical handbook (in English and Moldavian), which will be very useful for increasing and supporting entrepreneurial growth and fostering the virtual “permanent entrepreneurial development centre”.

Ghidul antreprenorului **SMILE:**

CURPINS

ÎNREGISTRAREA UNEI ÎNTREPRINDERI ÎN MOLDOVA.....	2
Reguli comune pentru înregistrarea întreprinderilor și organizațiilor.....	2
ACTIVITATEA ÎN BAZA LICENȚEI	3
PLĂȚI OBLIGATORII LA BUGET:	
IMPOZITE, TAXE, ASIGURAREA SOCIALĂ, ASIGURAREA MEDICALĂ	4
EVIDENȚA CONTABILĂ	6
PROCEDURI VAMALE.....	7
CADRUL NORMATIV AL ACTIVITĂȚII DE ANTREPRENORIAL	9
De ce este necesar un plan de afaceri?.....	10
Cum trebuie să arate un plan de afaceri?.....	10
Care sunt componentele principale ale unui plan de afaceri?	11
Ce cuprinde rezumatul planului de afaceri?	11
Ce cuprinde descrierea firmei?	11
Cum trebuie prezentate obiectivele afacerii?	12
Cum trebuie prezentat produsul?	12
Cum trebuie prezentată piața?	13
Cum trebuie prezentați clienții?	13
Cum trebuie prezentată concurența?	14
Cum trebuie prezentați furnizorii?.....	15
Cum trebuie prezentat procesul tehnologic?	15
Cum trebuie descrisă investiția propusă?	15
Cum trebuie prezentat personalul necesar?	16
Cum trebuie prezentate activitățile de desfacere?.....	16
Cum trebuie prezentate activitățile de promovare a vânzărilor?	16
Cum trebuie prezentate diferitele aspecte legale ale activității?	17
Ce reprezintă proiecțiile financiare?.....	17
Ce venituri va aduce afacerea?	17
Care vor fi cheltuielile?.....	17
Care va fi rentabilitatea scontată a afacerii?.....	18
Care vor fi principalii indicatori financiari?.....	18
Oportunități de finanțare	19
CONTACTE	21

ÎNREGISTRAREA UNEI ÎNTREPRINDERI ÎN MOLDOVA

Reguli comune pentru înregistrarea întreprinderilor și organizațiilor

Întreprinderile și organizațiile, filialele și reprezentantele lor sunt înregistrate de către oficiile teritoriale ale Camerei Înregistrării de Stat în termen de până la 15 zile de la data depunerii cererii.

Pentru înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor se prezintă:

- buletinele de identitate ale fondatorilor sau ale persoanelor împuternicite în temeiul legii, precum și ale managerului principal al întreprinderii sau organizației
- dovada achitării taxei de timbru și dovada achitării taxei de înregistrare.

Pentru înregistrarea instituțiilor financiare se prezintă avizul Băncii Naționale a Moldovei, pentru înregistrarea fondurilor nestatale de pensii și a organizațiilor de asigurări - avizul Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor și Fondurilor Nestatale de Pensii de pe lângă Ministerul Finanțelor.

Pentru înregistrarea întreprinderilor create prin reorganizarea întreprinderilor de stat sau a întreprinderilor al căror capital social conține o cota-parte a proprietății de stat se prezintă autorizația organului central de specialitate respectiv.

Pentru înregistrarea întreprinderilor cu investiții străine, la cererea de înregistrare, suplimentar, se vor anexa:

- a) extrasul din registrul comerțului național din țara de origine a investitorului;
- b) certificatul de înregistrare a întreprinderii străine;
- c) documentele de constituire ale întreprinderii străine;
- d) certificatul de bonitate al întreprinderii străine, eliberat de banca deserventă.

Documentele enumerate la lit.a), b) și c) se prezintă în copii autentificate notarial și legalizate de către oficiile consulare ale Republicii Moldova de peste hotare, fiind traduse în limba de stat.

Data prezentării actelor pentru înregistrare se considera data primirii lor de către oficiile teritoriale ale Camerei.

Oficiile teritoriale ale Camerei nu sunt în drept să refuze primirea cererii de înregistrare sau să ceară prezentarea altor acte decât cele prevăzute de legislație.

Verificarea datelor înscrise în actele de constituire, precum și a dovezilor corespunzătoare se face după cum urmează:

- a) denumirea întreprinderii;
- b) pentru fondatori, persoane fizice – buletinele de identitate și documentul ce confirmă lipsa datoriilor la bugetul public național și nu dispun de întreprinderi anterior înregistrate, care nu funcționează și nu au fost lichidate în modul stabilit de lege;
- c) pentru administratori, persoane fizice – buletinele de identitate și verificarea Registrului de stat, precum că administratorul nou numit nu prestează muncă prin cumul la o altă unitate în calitate de administrator cu excepția cazurilor când administratorul (angajatorul) este concomitent și proprietar al unității.

Administratorul cu cetățenie străină prezintă autorizația de muncă, eliberată de Departamentul Migrațiune și copia pașaportului tradus în limba de stat și autentificat notarial.

Pentru administratori fiduciar, persoană fizică sau juridică – contract de administrare fiduciară.

În cazul numirii administrării fiduciare de către instanța de judecată – încheierea instanței de judecată și certificatul respectiv.

La desemnarea administratorului insolabilității de către instanța de judecată - Registrul de stat ca administratorul insolabilității să nu figureze în calitate de administrator al insolabilității la mai mult de două întreprinderi.

La desemnarea administratorului fiduciar (din oficiu) al participantului profesionist la piața valorilor mobiliare se va verifica existența Hotărârii Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. La desemnarea în calitate de administrator mai multe persoane fizice se va verifica ca legea sau actul de constituire să prevadă administrarea colectivă.

- d) pentru fondatori persoane juridice – copiile actelor constitutive;
- e) pentru semnatarii împuterniciți – procura specială și autentică;
- f) pentru obiectul de activitate – se va utiliza „Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei” (CAEM) și Legea cu privire la licențierea unor genuri de activitate și includerea în actul de constituire pînă la cinci genuri de activitate. Genurile de activitate prevăzute la art.10 alin.3 al Legii 845/1992 se exercită în mod exclusiv de către întreprinderile de stat.
- i) pentru dovada depunerii în capitalul social – certificatul bancar sau actul de evaluare, actul de audit după caz;
- k) dovada achitării taxei de înregistrare și taxei de timbru – bon de plată.

După înregistrare se eliberează:

- certificatul de înregistrare care confirmă înregistrarea de stat și luarea la evidența fiscală a întreprinderii și organizației;
- decizia registratorului de stat cu privire la înregistrarea întreprinderii;
- actul de constituire;
- ștampila întreprinderii.

Numărul unic de identificare de stat (IDNO) atribuit întreprinderii și organizației este constituit și cod fiscal.

Întreprinderea și organizația se consideră constituită la momentul înregistrării de stat.

ACTIVITATEA ÎN BAZA LICENȚEI

Licența reprezintă un act oficial, eliberat de autoritatea de stat pentru licențiere, prin care se confirmă dreptul titularului de licență de a desfășura, pentru o perioadă determinată, genul de activitate indicat în acesta cu respectarea obligatorie a condițiilor de licențiere. Licențele se eliberează pe un termen de 5 ani și costă 2500 lei. Pentru solicitanții de licență înregistrați cu cel mult un an înainte de data depunerii cererii de eliberare a licenței, taxa de eliberare a licenței constituie 50 la sută.

Licența pentru fabricarea alcoolului etilic, producției alcoolice și comercializarea lor en gros se eliberează pe un termen de 3 ani.

Pentru unele genuri de activitate, licențele se eliberează pe termen de un an, cu taxe speciale pentru fiecare gen de activitate (activități legate de jocurile de noroc; organizarea și desfășurarea loteriilor, întreținerea cazinourilor, exploatarea automatelor de joc cu câștig bănesc, stabilirea mizelor la competițiile sportive, importul și (sau) comercializarea en-gros a băuturilor alcoolice, a alcoolului etilic și a berii importate, a producției alcoolice și a berii; importul articolelor din tutun și (sau) comercializarea en-gros a tutunului fermentat și a produselor din tutun; comercializarea cu amănuntul a băuturilor alcoolice și a produselor din tutun). Licența la genurile de activitate sunt eliberate de Camera de Licențiere.

Termenul maxim de eliberare a licenței este de 15 zile.

De comun acord cu organele centrale de specialitate, Camera de Licențiere și Ministerul Economiei au stabilit condiții de licențiere pentru fiecare gen de activitate.

Controlul activității titularilor de licențe se efectuează de către organele centrale de specialitate în comun cu Camera de Licențiere. Aceste organe sunt în drept, în caz de necesitate, să remită Camerei materialele privind încălcările comise de către titularii de licență. Camera verifică repetat situația, astfel asigurându-se atât un grad mai înalt de obiectivitate, cât și transparența necesară.

(Genurile de activitate supuse licențierii sunt stipulate în art. 8 al Legii nr. 451 din 30.07.2001 *Privind licențierea unor genuri de activitate*)

PLĂȚI OBLIGATORII LA BUGET: IMPOZITE, TAXE, ASIGURAREA SOCIALĂ, ASIGURAREA MEDICALĂ

Categoria plăților obligatorii la buget include impozitele, taxele, asigurarea socială obligatorie, asigurarea obligatorie de asistență medicală.

Impozitele și taxele (impozitul pe venit, taxa pe valoarea adăugată, accizele, impozitul pe bunurile imobiliare, taxa pentru amenajarea teritoriului etc.) sunt obligatorii pentru toți contribuabilii ce au datoria, conform prevederilor legale, să calculeze aceste plăți.

Sistemul de impozitare se reglementează prin *Codul fiscal*, prin **Legea bugetului** pe anul respectiv și prin alte acte normative.

Contribuabilii beneficiază de următoarele înlesniri la impozitul pe venit:

- a) scutirea de plata impozitului pe venit pe un termen de 3 ani (art. 49 al Codului fiscal) a următorilor agenți economici:
  - al căror număr mediu anual de salariați nu depășește 19 persoane și suma anuală a veniturilor din vânzări nu depășește 3 000 000 de lei, indiferent de forma juridică și genul de activitate;
  - gospodăriile țărănești (de fermier);
  - cooperativele agricole de prestări servicii, ce corespund cerințelor art. 87 din Legea nr. 73-XV din 12.04.01 privind cooperativele de întreprinzător, cu condiția livrării (prestării) a cel puțin 75% din volumul total al producției (serviciilor) proprii către membrii cooperativei și/sau procurării (beneficierii) de la membrii săi a cel puțin 75% din volumul total al producției procurate (serviciilor prestate) de cooperativă.
- b) reducerea cu 35 la sută a cotelor de impozit pe venit pe un termen de 2 ani, imediat după expirarea termenului scutirii de plata impozitului pe venit pentru 3 ani
- c) reducerea cu 50% a venitului impozabil în cazul investițiilor făcute pentru procurarea mijloacelor fixe (*cu excepția autoturismelor, a mobilei pentru oficiu și a activelor cu destinație generală de gospodărire*) sau pentru investiții în construcții, precum și mijloacele fixe procurate în baza contractului de leasing financiar.
- d) Se scutesc, pe un termen de 5 perioade fiscale consecutive, începând cu 1 ianuarie 2006, de plata impozitului pe veniturile obținute exclusiv din activitatea de bază efectivă agenții economici producători agricoli, indiferent de forma juridică de organizare. Scutirea se acordă începând cu 1 ianuarie 2006, inclusiv și agenților economici producători agricoli care beneficiază de scutiri în baza art. 49 din Codul fiscal.

Cotele impozitului pe venit pentru anul 2008

Suma totală a impozitului pe venit se determină:

- a) pentru persoanele fizice, inclusiv gospodăriile țărănești (de fermier) și întreprinzătorii individuali, în mărime de:
  - 7% din venitul anual impozabil ce nu depășește suma de 25200 lei;
  - 18% din venitul anual impozabil ce depășește suma de 25200 lei;
- b) pentru persoanele juridice - În mărime de 0% din venitul impozabil.
- c) pentru gospodăriile țărănești și întreprinzătorii individuali - în mărime de 0% din venitul impozabil.

Contribuția de asigurare socială este calculată de întreprinzători în funcție de salariul calculat angajaților sau drept o plată fixă pentru întreprinzătorii individuali.

Sistemul de asigurare socială este reglementat anual de Legea bugetului asigurării sociale pe anul respectiv și de alte acte normative.

Tarifele contribuțiilor de asigurare socială pentru persoane fizice angajate în baza unui contract individual de muncă în anul 2008.

Organizația angajator va reține pentru persoana fizică angajată în baza unui contract individual de muncă contribuția individuală de asigurări sociale de stat obligatorii în mărime de 5 la sută din salariu și alte recompense fără a scădea impozitul pe venit și alte rețineri.

Baza anuală de calcul a contribuției individuale de asigurări sociale nu poate depăși plafonul de 5 salarii medii lunare pe economie prognozată de Guvern (2 630 lei). În același timp unitatea va calcula contribuția de asigurare socială datorată de angajator în mărime de 26 la sută din fondul de salariu și alte recompense calculate. (Legea 305/2005)

Asigurarea medicală este un sistem garantat de stat de protecție a sănătății ce are un caracter obligatoriu. Aceste plăți sunt reglementate de Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală și alte acte normative.

Calcularea și achitarea plăților obligatorii la buget este o datorie a întreprinzătorilor și a persoanelor fizice ce au obligațiuni de natura respectivă.

Neonorarea acestor obligațiuni au drept consecință aplicarea de către organele de control a sancțiunilor administrative, economice și chiar penale.

În cadrul Oficiilor Fiscale Teritoriale activează Oficii de consultanță gratuită a întreprinzătorului în problemele impozitării.

OF Botanica, Chișinău	76-75-77
OF Centru, Chișinău	22-07-26, 27-92-43
IFS m. Bălți	231 2-70-45
IFS m. Cahul	299 2-65-01
UTA Gaguzia, Comrat	298 2-53-55

EVIDENȚA CONTABILĂ

Întreprinzătorul are obligația de a organiza ținerea evidenței contabile în conformitate cu normele stabilite.

Conducătorul agentului economic este obligat să creeze condițiile necesare pentru ținerea corectă și deplină a evidenței contabile, pentru întocmirea și prezentarea rapoartelor financiare și fiscale.

Funcțiile de contabil le pot exercita fie persoane care, de regulă, trebuie să aibă studii de specialitate – superioare sau medii, fie o firmă de audit, în bază de contract.

Legislația în vigoare (art. 124 al Legii contabilității, Hotărârea *Guvernului* nr. 1476/2002) prevede că întreprinzătorii pot ține evidența contabilă în mai multe forme, inclusiv:

- contabilitatea în partida simplă;
- sistemul simplificat al partidei duble;
- sistemul complet al partidei duble.

Cea mai simplă formă a evidenței contabile se ține conform cerințelor stabilite de Standardul Național de Contabilitate nr. 62 „Contabilitatea în partida simplă”, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor, nr. 104 din 27.11.2001, (publicat în MO din 13 decembrie 2002).

Întreprinzătorii pot primi consultații privind organizarea și ținerea evidenței contabile la secțiile metodologice și dirijare a evidenței contabile ale Direcțiilor Financiare, la firmele de audit, la contabilii liber profesioniști, la experți contabili.

Principalele acte normative ce reglementează organizarea și ținerea evidenței contabile:

- Legea contabilității;
- Planul de conturi contabile;
- Standardele Naționale de Contabilitate (S.N.C.) și comentariile la ele;
- Hotărârea *Guvernului* nr. 1476 din 14.11.2002 Cu privire la criteriile de ținere a contabilității de către unele categorii de agenți economici.

Sfaturi practice

- Responsabil pentru organizarea și ținerea contabilității este conducătorul agentului economic.
- Contabilitatea se ține în limba de stat și în monedă națională.
- Drept temei pentru înregistrarea operațiilor economice în evidența contabilă servesc documentele primare – factura de expediție, factura fiscală, foaia de parcurs, dispoziția de plată și de încasare etc., numite documente justificative;
- Documentele justificative, registrele contabile, rapoartele se îndeplinesc cu stiloul sau pix, la mașina de scris sau la calculator.
- În documentele bănești de casă și bancare nu se admit nici un tip de corectări.
- În documentele primare (cu excepția celor de casă și bancare) corectarea greșelii trebuie să fie confirmată prin semnătura persoanelor care semnează documentul cu indicarea datei corectării.
- Inventarierea patrimoniului se efectuează nu mai rar decât o dată pe an.
- Evidența contabilă se ține în baza Legii contabilității, Planului de conturi contabile, Standardelor naționale de contabilitate, altor acte normative ce stabilesc metodologia și criteriile obligatorii în domeniu.
- Toți întreprinzătorii au obligația de a elabora și aproba printr-un ordin Politica de contabilitate a întreprinderii.
- Lipsa evidenței contabile, precum și nerespectarea normelor obligatorii stabilite, atrag după sine aplicarea de sancțiuni economice, administrative și penale.

PROCEDURI VAMALE

Efectuarea unei tranzacții comerciale internaționale implică cunoașterea procedurilor de perfectare a actelor vamale ale bunurilor sau serviciilor supuse procesului de vânzare-cumpărare.

Sistemul vamal al Republicii Moldova se constituie din organul central – Serviciul Vamal – birouri vamale și posturi vamale. În punctele de trecere (zone de control vamal) activează, în funcție de tipul punctelor vamale, de necesități și de rolul pe care îl joacă acestea, mai multe organe de control și de prestare a serviciilor.

În prezent în punctele vamale vi se poate solicita să vă conformați cerințelor Serviciului veterinar, Serviciului fitosanitar, Inspectoratului transporturilor auto, Inspectoratului ecologic, Serviciului sanitaro-epidemiologic. Aceste servicii ale controlului de stat la frontieră își exercită funcțiile în cadrul unui centru (zonă unică) de prestare a serviciilor, amplasat pe teritoriul zonei de control vamal (afereț zonei de regim și control). Responsabil pentru interacțiunea și dirijarea operativă a tuturor organelor de control și de prestare a serviciilor în punctele de trecere (zonele de control vamal) este Departamentul Vamal.

Unul din aspectele economice principale ale activității vamale este perceperea taxelor de import/export. În cazul trecerii mărfurilor peste frontiera vamală se percep următoarele taxe de import și export:

- e) taxa vamală
- f) taxa pe valoarea adăugată
- g) accizele
- h) taxa pentru proceduri vamale (de regula 0,20% din valoarea declarată a mărfii).

Cuantumul tarifelor vamale la import și al taxelor pentru procedurile vamale sunt prezentate în Anexele I și II la Legea privind tariful vamal.

Mărimea accizelor și TVA sunt reglementate de Codul fiscal.

La momentul perfectării actelor vamale, în funcție de tipul mărfurilor importate, pot percepe diferite plăți și taxe și celelalte organe de control. Printre acestea:

- *Serviciul ecologic* (plăți ecologice: poluarea supranormativă a mediului, testarea autovehiculului, control de stat asupra exportului).
- *Serviciul veterinar* (controlul mărfurilor și animalelor, perfectarea documentelor, dezinfecția veterinară a transportului, etc)
- *Serviciul sanitaro/epidemiologic* (control sanitar al mijloacelor de transport militar, de pasageri)
- *Serviciul AMTAI* (plăți pentru transport auto: intrare, distanță, alte taxe, depășirea parametrilor stabiliți, eliberarea autorizațiilor, alte servicii)
- *Serviciul fitosanitar* (fumugarea, control vizual, permis fitosanitar)
- Alte servicii: bancare, plăți locale etc.

Trupele de grăniceri verifică la intrare în țară, la punctele de trecere a frontierei de stat, polița de asigurare Cartea Verde și autenticitatea ei pentru autovehiculele care nu sunt înmatriculate în Republica Moldova.

Metodele de determinare a valorii în vamă se aplică în ordine succesivă (6 metode care sunt prezentate în *Legea tarifului vamal*).

Dacă apar litigii cu privire la valoarea în vamă a mărfii – declarantul (agentul economic) poate cere să i se elibereze marfa în schimbul gajării anumitor bunuri, a unor garanții bancare sau a achitării taxei vamale stabilite.

Dacă nu este de acord cu valoarea în vamă a mărfurilor, aplicată de ofițerul vamal, declarantul poate ataca decizia autorităților vamale fără penalizare, atât în fața instanței autorității vamale, cât și în instanțele judiciare.

Pentru a exclude prejudicierea intereselor legitime ale comercianților de către administrația vamală, legislația prevede următoarele:

Administrația vamală (în anumite cazuri) poate solicita importatorului justificări suplimentare, inclusiv documente în conformitate: art. 11 al Legii cu privire la tariful vamal.

Drept bază la determinarea valorii în vamă a mărfurilor importate poate servi:

- a) prețul de vânzare al mărfii pe piața internă a Republicii Moldova;
- b) prețul mărfii pe piața internă a țării exportatoare;
- c) prețul mărfii stabilite arbitrar sau prețul fictiv;
- d) sistemul care prevede aplicarea, în scopuri vamale, a celei mai mari valori a mărfii din două posibile;
- e) costul de producție al mărfii, altul decât valoarea calculată a mărfurilor identice sau similare, determinat conform prevederilor art. 16 lit. a) din Legea tarifului vamal;
- f) valoarea mărfii comercializate pentru export în altă țară decât în țara importatoare;
- g) valoarea minimală în vamă a mărfii (prețuri minime de referință).

Atât pentru importul, cât și pentru exportul mărfurilor este necesar de a prezenta organelor vamale o serie de documente:

- a) *contractul de livrare*;
- b) *documentele de transport*;
- c) *documentele comerciale (facturi comerciale, alte documente folosite în comerțul exterior)*;
- d) *licențe*;

- e) *autorizații;*
- f) *certIFICATE DE CONFORMITATE;*
- g) *certIFICATE DE ORIGINE;*
- h) *DECLARAȚII DE REPATRIERE;*
- i) *acte de expertiză;*
- j) *acte de constituire a agentului economic (certificatul de înregistrare, statutul/decizia de fondare, contractul de constituire, certificatul de atribuire a codului statistic și fiscal, certificatul de înregistrare ca plătitor al TVA, acte/ordine, procesele-verbale etc. cu privire la numirea în funcție a conducătorului întreprinderii și a contabilului șef);*
- k) *certIFICATELE CE CONFIRMĂ CONTURILE BANCARE;*
- l) *acte eliberate de agentul economic, ce confirmă mostrele ștampilelor acestora;*
- m) *acte eliberate de agentul economic, ce confirmă mostrele semnăturilor persoanelor ce au dreptul de a activa din numele întreprinderii fără împuterniciri suplimentare;*
- n) *procura eliberată persoanei care va efectua declararea mărfurilor la organele vamale din numele agentului economic;*
- o) *actele de identitate (pașaportul sau buletinul de identitate) ale persoanei care va efectua declararea mărfurilor la organele vamale din numele agentului economic etc.*

În funcție de regimul vamal și tipul produsului importat sau exportat, lista acestor documente poate varia.

Taxele vamale la import în Republica Moldova sunt specificate în Anexa 1 a *Legii cu privire la tariful vamal nr. 228/2004, M.O. 2004, nr. 147-149.*

Sfaturi practice

- Consultați toate actele normative cu tematică economică, fiscală și vamală din MO sau în alte publicații: www.customs.md, www.justice.md
- Un contract de vânzare-cumpărare trebuie să conțină clauze despre condițiile de livrare „Incoterms 2000”, care stipulează clar regulile privind transportarea, vămuirea în cazuri de import și export și prevede repartizarea costurilor și riscurilor între contractante.
- Informații privind cerințele obligatorii pentru traversarea frontierelor țărilor din Europa de Sud-Est (România, Bulgaria, Croația, Albania, Macedonia și Bosnia și Herțegovina, Serbia și Muntenegru), se află la web adresa www.ttfse.org.

CADRUL NORMATIV AL ACTIVITĂȚII DE ANTREPRENORIAS

Activitatea de antreprenoriat se desfășoară în mediul social și e reglementată prin diverse acte normative: legi, hotărâri, regulamente și norme care vizează înregistrarea întreprinderii, obținerea licențelor și autorizațiilor, angajarea personalului, gestionarea patrimoniului, promovarea produselor pe piață, importul și exportul, relațiile între parteneri, formarea capitalului, împrumuturile, asigurarea, etc. Cunoașterea cadrului legislativ este o condiție a succesului în etapa demarării unei afaceri, e un lucru deosebit de important și pentru cei care practică de mai mult timp activitatea de întreprinzător.

Investițiile în toate domeniile activității de întreprinzător, inclusiv efectuate de un investitor străin, sunt reglementate prin prevederile Legii cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător. (L. 81/2004, M.O., 2004, nr. 64-66)

Înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor este reglementată de Codul Civil, de Legea cu privire la registre, de alte acte legislative privind activitatea întreprinderilor și organizațiilor, (de exemplu, *Legea cu privire la societățile pe acțiuni, Legea cu privire la asociațiile obștești, Legea cu privire la fundații, Legea cu privire la patronate sau Legea cu privire la sindicate etc.*) dar în mod special de Legea cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor nr. 1265/2000. Această lege reglementează înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor, persoane juridice și fizice, inclusiv a instituțiilor financiare, a fondurilor nestatale de pensii și a organizațiilor de asigurări, precum și a filialelor și reprezentanțelor acestora.

Sfaturi practice

- Lansarea în afaceri fără cunoașterea elementară a prevederilor legislației sporește cu mult riscul falimentului în primii ani de activitate.
- Baza legislației civile o constituie Codul Civil, intrat în vigoare în anul 2003.
- Principiul de bază al legislației civile este: „E permis tot ce nu este interzis”. Acest principiu readuce în discuție necesitatea cunoașterii prevederilor legale.
- Înainte de a încheia contracte ce prevăd mari responsabilități patrimoniale, consultați numai de cânt un jurist. Nu semnați contracte fără a vă consulta în prealabil cu juristul dvs.
- Dacă nu aveți posibilitatea de a angaja un jurist, apelați la serviciile unui avocat.

- Consultarea la timp a unui jurist bun vă permite să câștigați mai mult decât cheltuielile pe care le-ați suportat.
- Nu vă gândiți că juriștii vă vor rezolva problema după bunul dvs. plac. Toate cazurile se rezolvă în limita prevederilor legislației în vigoare.
- În relațiile cu partenerii țineți cont nu doar de prevederile legale.
- Cadrul legal în vigoare conține multe prevederi ce se referă la respectarea normelor morale. Astfel, încălcarea normelor eticii de afaceri, în anumite circumstanțe, poate duce la aplicarea sancțiunilor respective prevăzute de legislație.
- Necunoașterea legislației nu vă eliberează de răspunderea materială, administrativă și penală.

De ce este necesar un plan de afaceri?

Mulți întreprinzători sunt nevoiți să întocmească un plan de afaceri abia atunci când acesta le este solicitat de un potențial investitor. Un plan de afaceri este însă util nu numai finanțatorilor externi, ci și proprietarilor firmei – în fapt, redactarea sa ar trebui să fie unul din primii pași în inițierea oricărei afaceri. Planul de afaceri poate da o primă imagine asupra perspectivelor reale ale afacerii; pot fi astfel evitate pierderile provocate de proiecte neviabile înainte ca ele să se fi produs efectiv.

Întocmirea planului de afaceri permite:

- stabilirea realistă a necesarului de resurse și a surselor din care acestea pot fi obținute;
- încadrarea în timp a etapelor afacerii;
- coordonarea fazelor viitoare ale afacerii și rezolvarea eventualelor neconcordanțe.

Întreprinzătorii sunt "forțați" să ia în considerare aspecte care le-ar putea scăpa la o abordare mai superficială. Pot fi descoperite astfel puncte slabe ale afacerii sau idei noi care ar putea să îi sporească rentabilitatea. Nimeni nu se așteaptă ca previziunile planului de afaceri să se regăsească integral în realizările efective; totuși, în cazul în care planul este bine întocmit, datele sale pot servi ca un instrument util de control al rezultatelor obținute.

Planul de afaceri reprezintă, în același timp, o cerință a investitorilor externi (creditori sau acționari potențiali). Aceștia trebuie să afle dintr-un plan de afaceri:

- în ce constă afacerea;
- motivele pentru care afacerea este profitabilă;
- capitalul necesar;
- rentabilitatea scontată.

Planul de afaceri nu este singurul aspect luat în considerare de potențialii finanțatori; însă un plan de afaceri care dovedește că nu există o strategie coerentă a proprietarilor afacerii va îndepărta cu siguranță orice investitor.

Cum trebuie să arate un plan de afaceri?

Nu există o structură fixă a planului de afaceri, aceasta poate varia funcție de cerințele informaționale cărora trebuie să le răspundă planul de afaceri - de exemplu, funcție de:

- destinatarul final: proprietarii afacerii sau investitorii potențiali;
- vechimea firmei: planul de afaceri pentru o firmă nouă va fi diferit de cel pentru un proiect al unei firme existente;
- specificul activității firmei;
- amploarea proiectului de afaceri.

Există însă elemente de bază care se regăsesc în majoritatea planurilor de afaceri:

- scurtă prezentare a firmei, a misiunii, obiectivelor și strategiei sale;
- descrierea produsului sau serviciului său și a pieței căreia i se adresează;
- descrierea strategiei de vânzări;
- descrierea concurenței;
- diverse proiecții financiare.

Planul de afaceri destinat potențialilor finanțatori trebuie să îi convingă pe aceștia de viabilitatea proiectului propus. Autorul său va trebui să aibă capacitatea de a pune în lumină avantajele afacerii, fără ca aceasta să dăuneze însă realismului planului prezentat. Persoanele care vor examina planul au în general suficientă experiență pentru a detecta aprecierile exagerat de optimiste. Dacă dezvoltarea afacerii este mai lentă decât se aprecia, s-ar putea ca firma să fi atras prea multe resurse costisitoare; dacă aceasta e prea rapidă, firma s-ar putea să nu poată utiliza întregul potențial din cauza lipsei de fonduri.

Care sunt componentele principale ale unui plan de afaceri?

De regulă, un plan de afaceri conține o serie de componente obligatorii:

- rezumatul planului de afaceri;
- cuprinsul planului;
- prezentarea produsului firmei;
- piața-țintă și concurența;
- procesul de producție și furnizorii;
- strategia de marketing;
- vânzările preconizate;
- previziunile financiare;
- necesarul de finanțare.

Ce cuprinde rezumatul planului de afaceri?

Rezumatul planului de afaceri trebuie să conțină, într-o formă succintă, date referitoare la:

- istoricul firmei (în cazul firmelor deja existente);
- domeniul/domeniile de activitate;
- misiunea firmei, obiectivele pe termen lung și cele pe termen scurt;
- conducerea firmei (experiență, rezultate);
- caracteristicile produsului/serviciului;
- descrierea pieței (perspective de creștere, concurența);
- sumarul proiecțiilor financiare și suma de bani solicitată.

Ce cuprinde descrierea firmei?

În cazul firmelor deja existente, este necesară o prezentare a trecutului firmei și a performanțelor sale. Această prezentare trebuie să conțină referiri la:

- Conducerea firmei: responsabilități, pregătire, experiență/ locuri de muncă anterioare (Se pot anexa și CV-urile persoanelor-cheie implicate în activitatea respectivă). Prezentarea conducerii firmei/a inițiatorilor afacerii este necesară și în cazul noilor afaceri.
- Contribuția proprietarilor/managerilor la capitalul firmei. O participare importantă poate fi interpretată ca un semn clar al interesului și implicării proprietarilor în afacere, ceea ce reprezintă una din cheile succesului acesteia.
- Numărul de salariați existenți. Se poate face o detaliere pe domenii de activitate

(de exemplu personal direct productiv/personal administrativ), pe niveluri de pregătire profesională etc. Ca o anexă suplimentară, poate fi prezentată organigrama firmei.

- Produsele/serviciile actuale (enumerare, caracteristici, rentabilitate, avantaje competitive).
- Locul în care se desfășoară activitatea și implicațiile acestei situații (de exemplu privind utilitățile, forța de muncă etc.).
- Principalii furnizori de materii prime și materiale (enumerare, ponderea fiecăruia, eventual și date referitoare la forma lor de proprietate și la localizarea geografică - poate fi relevantă, de exemplu, distincția între furnizorii interni și cei externi și, în cazul celor din urmă, între cei din țările membre ale Uniunii Europene și cei din alte zone ale lumii).
- Dotările cu mașini, utilaje, mijloace de transport etc., imobilele deținute (trebuie precizat dacă acestea sunt proprietatea firmei sau sunt numai închiriate sau obținute prin leasing).
- Clienții actuali. Garanția viitorului oricărei firme este reprezentată de orientarea spre piață; din acest motiv, firma trebuie să dovedească o bună cunoaștere a clienților săi. În cazul în care există un număr redus de clienți, pot fi prezentate date referitoare la fiecare (pondere în totalul vânzărilor, formă de proprietate, localizare geografică etc.). Dacă care este vorba, de exemplu, de desfacere cu amănuntul, vor fi prezentate date care caracterizează grupul/grupurile de cumpărători (număr mediu de clienți, valoarea medie a vânzărilor către un client, caracteristici de vârstă, statut social etc.).
- Principalii concurenți (enumerare, ponderea lor pe piață și poziția firmei față de aceștia, explicații ale acestei situații).

Cum trebuie prezentate obiectivele afacerii?

Planul de afaceri trebuie să demonstreze că inițiatorii proiectului au o idee clară asupra a ceea ce își propun să realizeze. Un finanțator care citește un plan de afaceri trebuie să vadă care sunt scopurile afacerii și care sunt obiectivele în următoarele luni sau în următorii ani. Vor trebui prezentate misiunea/scopul principal al firmei, obiectivele sale pe termen mediu (unde vrem să ajungem în următorii 3-5-7 ani?), precum și cele pe termen scurt (ce urmează să facem imediat?).

Strategia de atingere a acestor scopuri trebuie de asemenea prezentată într-un mod

convingător. Prezentarea obiectivelor firmei trebuie să evite exprimările vagi sau excesiv de optimiste. Formulările care s-ar potrivi pentru orice domeniu de activitate – sau numai într-o lume ideală – reprezintă o dovadă a lipsei unei strategii coerente.

E bine să evitați aspectele prea tehnice sau detaliile inutile. Totuși, cei care citeșc planul de afaceri trebuie să înțeleagă ideile principale ale afacerii.

Cum trebuie prezentat produsul?

Este esențial să faceți cât mai bine înțeleasă nevoile consumatorilor cărora le răspunde produsul/serviciul dumneavoastră.

Planul de afaceri trebuie să ofere o descriere suficient de detaliată a produsului/serviciului firmei. În cazul în care un investitor potențial nu înțelege în ce constă produsul respectiv, s-ar putea să nu mai aveți ocazia să oferiți explicații suplimentare. În cazul în care este vorba de un produs/serviciu existent, poate fi prezentată experiența firmei în domeniu, capacitățile de producție existente, competențele tehnice acumulate, performanța în domeniul vânzărilor etc. În cazul în care este vorba de un produs/serviciu nou vor fi prezentate avantajele care permit firmei obținerea acestuia și acțiunile care mai trebuie întreprinse până la începerea activității normale. Poate fi anexat și un buget special al lucrărilor necesare până la ieșirea pe piață sau un buget de cercetare. Existența unui brevet sau a altor drepturi exclusive asupra produsului sau serviciului reprezintă un avantaj pentru firmă și va fi desigur menționată în planul de afaceri.

Calitatea și prețul produsului reprezintă aspecte principale care nu pot lipsi din nici un plan de afaceri. Ele sunt esențiale în poziționarea firmei față de clienți și concurență. O calitate inferioară reprezintă un risc crescut de pierdere a clienților în fața concurenților; în același timp, cheltuielile pentru îmbunătățirea produsului nu vor fi recuperate dacă nu corespund percepțiilor clienților. Imaginea despre calitatea produsului poate fi îmbunătățită prin garanțiile sau alte servicii postvânzare oferite. Alegerea prețului produsului este un aspect extrem de important; multe modele de planuri de afaceri sugerate de finanțatori solicită aprecieri ale prețului produsului în comparație cu cele ale concurenței. În cazul în care prețul este mai ridicat, trebuie să arătați ce îi va determina pe clienți să cumpere de la dumneavoastră. Ceea ce contează este rentabilitatea pe care o poate aduce produsul la un anumit nivel de preț. Dacă aveți mai multe produse sau servicii, veți prezenta caracteristicile fiecăruia și ponderea estimată în totalul vânzărilor. Orientarea spre un produs sau un serviciu unic reprezintă un risc, în special în cazul în care piața este îngustă sau preferințele consumatorilor se modifică rapid. În același timp, extinderea în domenii în care nu aveți

experiență reprezintă și ea un risc. Un produs sau serviciu ușor de imitat s-ar putea să nu ofere suficientă protecție în fața concurenței.

Diverse documentații cu caracter prea tehnic pot fi anexate la planul de afaceri – sau pot fi preluate în cadrul unui studiu de fezabilitate.

Cum trebuie prezentată piața?

Lansarea unui produs sau serviciu trebuie precedată de studierea pieței potențiale. Trebuie să estimați mărimea pieței pentru produsul respectiv (și pentru categoria de produse din care face parte), precum și cota de piață pe care o dețineți/vă propuneți să o dețineți. Dacă este o piață prea îngustă, s-ar putea să nu mai fie loc pentru încă un producător. A spune că firma deține o cotă insignifiantă dintr-o piață foarte mare nu are o relevanță prea mare. Identificarea segmentelor pieței căreia vă adresați este foarte importantă pentru determinarea ariei pe care o va deservi efectiv firma. Prin delimitarea segmentului de piață al firmei determinați și caracteristicile principale ale viitorilor clienți. O definiție prea vagă poate fi interpretată ca un semn al unei strategii neclare; acumularea de prea multe caracteristici în definirea segmentului de piață poate avea însă un efect similar. Este bine dacă aduceți o susținere solidă a criteriilor alese în segmentarea pieței.

De asemenea, trebuie să identificați și tendințele de viitor de pe piață: potențialul de creștere, orientările viitoare ale consumatorilor, posibilitatea intrării/ieșirii de pe piață a unor concurenți etc.

Cum trebuie prezentați clienții?

Orice întreprinzător trebuie să fie orientat către piață. O afacere nu va avea succes dacă nu răspunde unor necesități reale ale consumatorilor. Planul de afaceri trebuie să dovedească o bună cunoaștere a clienților potențiali.

În cazul în care există un număr limitat de cumpărători – de exemplu firme interesate de un anumit tip de utilaj – se poate face o prezentare detaliată a acestora cuprinzând, de exemplu, date referitoare la:

- numele/denumirea clienților;
- forma de proprietate;
- localizarea geografică;
- domeniul de activitate;
- cifra de afaceri;
- mărimea estimată a comenzilor și ponderea în totalul vânzărilor estimate etc.

În cazul în care aveți deja comenzi sau contracte încheiate cu clienții respectivi, acest lucru trebuie menționat. Copii ale contractelor/comenzilor respective pot fi anexate la planul de afaceri.

În cazul în care există mulți cumpărători – de exemplu, în cazul unui magazin cu amănuntul – datele prezentate vor fi diferite:

- numărul potențial al cumpărătorilor;
- caracteristicile clienților: venituri medii, vârstă, statut social, interes pentru produsele noi;
- valoarea medie a unei cumpărări și frecvența cumpărărilor etc.

În cazul în care există mai multe produse, analiza trebuie făcută pentru clienții fiecărui produs. Planul de afaceri trebuie să prezinte foarte clar căror necesități ale clienților se adresează produsul respectiv și care sunt factorii care îi determină pe clienți să cumpere produsele firmei. În cazul în care firma se orientează spre un segment specific de piață, acesta trebuie clar delimitat.

Este posibil ca, într-o primă fază, produsul să atragă numai clienții 'inovatori', urmând ca persoanele/firmele care vor constitui piața de bază a firmei să înceapă să cumpere mai târziu. Acest lucru trebuie avut în vedere la întocmirea planului de afaceri.

În întocmirea planului de afaceri ar trebui luată în considerare și sensibilitatea clienților față de prețul produsului. În anumite cazuri, s-ar putea ca un preț mai ridicat să constituie pentru cumpărători un semn al unei calități mai ridicate, iar un preț redus poate părea suspect. În cazul în care există o piață 'captivă' sau este vorba de produse de bază, creșterea prețurilor poate crește încasările firmei; acest lucru nu este însă deloc adevărat în orice situație! Ar fi de preferat ca întocmirea planului de afaceri să fie precedată de efectuarea unui studiu de piață care să sondeze interesul clienților potențiali pentru produsul/serviciului respectiv. Acest studiu poate părea costisitor, dar este în orice caz mai ieftin decât o afacere începută și eșuată din cauza aprecierii greșite a nevoilor consumatorilor. Evident că rezultatele studiului de piață nu vor fi întotdeauna confirmate întocmai de evoluțiile ulterioare și că intuiția întreprinzătorului își are și ea rolul ei – dar necunoașterea interesului real al clienților pentru produs este cauza principală a eșecului unei afaceri.

Cum trebuie prezentată concurența?

Datele referitoare la concurenți sunt adesea greu de obținut, dar se pot dovedi extrem de utile. Dacă aflați, de exemplu, că o firmă importantă din domeniu intenționează să se extindă pe piața pe care v-ați propus să o acoperiți, s-ar putea să trebuiască să vă modificați strategia.

În general, un plan de afaceri trebuie să indice:

- care sunt principalii concurenți, localizarea lor și segmentele de piață pe care le deservesc;
- care sunt tipurile de produse/servicii pe care le produc;
- calitatea și prețurile produselor, reducerile de preț oferite clienților, garanții, servicii post-vânzare;
- care sunt cotele de piață ale concurenților;
- avantajele competitorilor în ceea ce privește reputația, fidelitatea clientelei, canalele de distribuție.

Planul de afaceri trebuie să demonstreze că există un segment de piață care poate fi deservit în mod profitabil de către firmă și să arate de ce acesta nu este și nu va fi preluat de către concurenți. Este important de asemenea să previzionați reacția concurenței la apariția/ extinderea afacerii dumneavoastră și să prezentați strategia prin care îi veți face față.

Cum trebuie prezentați furnizorii?

Planul de afaceri trebuie să conțină și date referitoare la furnizorii de materii prime, materiale, utilaje și servicii ale firmei. Vor fi prezentate:

- caracteristicile furnizorilor (localizare geografică, experiență în domeniu, formă de proprietate etc.);
- materii prime, servicii etc. furnizate, valoarea achizițiilor preconizate;
- modul în care se va derula activitatea de aprovizionare (transport, eventuali intermediari, depozitare etc.);
- modalități de plată.

La planul de afaceri se pot anexa și oferte ale furnizorilor. Un eventual finanțator trebuie să fie convins că aveți asigurate condițiile de desfășurare a afacerii, că v-ați ales bine furnizorii și că nu vor apărea costuri neprevăzute pe parcurs.

Cum trebuie prezentat procesul tehnologic?

În cazul în care este vorba de o activitate de producție, va trebui să dați și detalii în legătură cu procesul tehnologic:

- etapele principale ale procesului tehnologic, timpul necesar fiecărei etape;
- cerințe privind aprovizionarea cu materii prime și materiale, calitatea și prețul acestora;
- necesarul de utilaje;
- asigurarea cu utilități;
- organizarea producției, servicii anexe;
- impactul asupra mediului (eventual studiu de impact).

Cum trebuie descrisă investiția propusă?

În cazul în care afacerea prezentată implică și efectuarea de investiții, planul de afaceri va trebui să conțină date referitoare la:

- obiectul investiției;
- necesitățile de proiectare;
- modul de realizare (în regie/în antrepriză) și etape;
- furnizorii de utilaje și materiale;
- etape/graficul de realizare a investiției;
- modificări necesare la clădirile și echipamentele existente;
- valoarea investiției;
- durata de recuperare a investiției, rata internă de rentabilitate.

Descrierea investiției inclusă în planul de afaceri trebuie să cuprindă datele esențiale, evitând însă aspectele prea tehnice. Documentația detaliată poate fi anexată la plan (se pot anexa proiecte, avize, oferte ale furnizorilor de utilaje etc).

Cum trebuie prezentat personalul necesar?

Inițierea/extinderea unei afaceri implică găsirea angajaților potriviți. Succesul afacerii va depinde în mare măsură de existența unui personal bine pregătit și motivat. Planul de afaceri va trebui să prezinte numărul de angajați necesari și calificările acestora.

Trebuie să precizați de unde vor proveniți acești angajați: pot fi angajați existenți ai firmei, redistribuiți de la alte compartimente sau pot fi angajați noi. Angajarea de persoane aflate în șomaj poate fi un avantaj în obținerea unor finanțări.

Este de așteptat ca afacerea să se extindă în anii următori; în acest caz, ar fi bine să arătați de unde vor proveni angajații necesari (eventual, cum veți asigura nivelul de calificare corespunzător). În cazul în care veți organiza cursuri de pregătire în cadrul firmei, va trebui să includeți și o estimare a acestui tip de cheltuieli. Preocuparea pentru perfecționarea personalului reprezintă un aspect pozitiv, dar va trebui să prezentați și modul în care vă asigurați de fidelitatea angajaților în care ați investit.

Planul de afaceri va trebui să conțină și o scurtă referire la responsabilitățile angajaților; se poate anexa și o organigramă. Un potențial investitor poate fi interesat de exemplu de raportul dintre personalul administrativ și cel direct productiv.

Veți include de asemenea și date referitoare la salarizarea personalului, la totalul cheltuielilor cu personalul și la ponderea acestora în totalul cheltuielilor firmei. Trebuie să conturați o imagine clară cu privire la modul de motivare și coordonare a angajaților.

Cum trebuie prezentate activitățile de desfacere?

Veți prezenta date referitoare la modalitatea de vânzare a produsului/serviciului (de exemplu, prin magazine proprii, prin mici magazine de cartier sau prin supermagazine, comenzi prin poștă etc.). Pot fi alese mai multe metode, dar orice alegere trebuie justificată. În cazul în care hotărâți să vindeți produsul prin distribuitori specializați, va trebui să prezentați ponderea fiecăruia, aria geografică/categoriile de clienți acoperite, contractele/comenzile deja existente, avantajele pe care le acordați acestora pentru a vă asigura de fidelitatea lor.

Cum trebuie prezentate activitățile de promovare a vânzărilor?

Prezentarea strategiei de marketing trebuie să se regăsească și ea în planul de afaceri. Va trebui să prezentați principalele acțiuni legate de produs, preț, promovare și distribuție care vor atrage și păstra interesul clienților. Pentru a întocmi un buget de promovare a vânzărilor, va trebui să vă decideți mai întâi asupra metodelor de promovare adecvate. Trebuie să definiți mesajul pe care vreți să îl transmiteți clienților și să alegeți mijloacele potrivite pentru a-l transmite (publicitate, lansare oficială, reduceri promoționale de prețuri, relații publice etc.). În fiecare caz trebuie să comparați cheltuielile necesare cu beneficiile care se pot obține. Bugetul de marketing nu se referă numai de publicitate. Va trebui să includeți aici și alte cheltuieli, de genul celor de explorare sau monitorizare a pieței.

Cum trebuie prezentate diferitele aspecte legale ale activității?

În cadrul planului de afaceri va trebui prezentată și situația aprobărilor și avizelor oficiale obținute deja sau care vor trebui obținute, precum și alte aspecte relevante legate de legislația în domeniu (de exemplu calificări necesare, existența unor licențe sau brevete, probleme de mediu etc.).

Ce reprezintă proiecțiile financiare?

Oricât de interesantă și de novatoare este o afacere, un investitor este interesat, în cele din urmă, de aspectele financiare ale afacerii în care se implică. Din acest motiv, trebuie acordată toată atenția documentelor referitoare la aspectele financiare ale afacerii prezentate prin intermediul planului de afaceri (evoluția estimată a veniturilor și cheltuielilor afacerii pentru următoarea perioadă de timp - de regulă următorii câțiva ani, indicatori de rentabilitate etc.).

Ce venituri va aduce afacerea?

Un element cheie al oricărui plan de afaceri îl reprezintă volumul anticipat al vânzărilor. Analiza nevoilor clienților, a caracteristicilor produsului, a dinamicii pieței și a strategiilor concurenților vă vor ajuta în acest sens. Este important de cunoscut numărul cumpărătorilor potențiali, posibilitatea de a stabili legături pe termen lung cu aceștia, frecvența și mărimea comenzilor, cota de piață pe care o veți deține etc. În funcție de aceste date vă puteți ajusta și politica de prețuri. În cazul în care vânzările au o sezonabilitate accentuată, acest lucru trebuie luat în considerare în elaborarea bugetului afacerii și determinarea necesarului de finanțare. Trebuie să evitați atât perioadele cu resurse neutilizate, cât și insuficiența acestora. Este bine să evaluați și cât de solide sunt estimările dumneavoastră cu privire la venituri. Dacă sunteți vulnerabil la un atac din partea concurenței sau la o schimbare bruscă în preferințele consumatorilor este indicat să verificați dacă aveți capacitatea de a depăși aceste situații.

Care vor fi cheltuielile?

Un volum mare al încasărilor nu este o realizare prea mare dacă nivelul cheltuielilor este încă și mai ridicat. Volumul cheltuielilor trebuie previzionat cu atenție și monitorizat pe tot parcursul derulării afacerii. Cheltuielile pe care urmează să le angajați nu vor avea o structură omogenă și, din acest motiv, trebuie să distingeți între diferitele destinații ale resurselor de care dispuneți.

O primă distincție importantă este cea dintre cheltuielile inițiale – care vor fi efectuate pentru a pune în mișcare noua afacere – și cele aferente activității curente după atingerea parametrilor propuși. Primele trebuie efectuate de regulă o singură dată, în perioada inițială, perioadă în care și afacerea este mai vulnerabilă. Cea de-a doua categorie de cheltuieli va avea un nivel mai stabil în timp, dar este și mai îndepărtată în timp față de momentul întocmirii planului de afaceri. Este foarte important să aveți un grafic al celor două categorii de cheltuieli și să determinați cu precizie momentul în care afacerea va începe să funcționeze la capacitatea normală. În cazul în care acest moment este mai îndepărtat în realitate decât ați crezut inițial, s-ar putea ca rentabilitatea afacerii să nu mai fie cea scontată. Atunci când previzionați cheltuielile cu activitatea curentă, va trebui să determinați și mărimea stocurilor necesare. Un volum prea mare va ține resurse imobilizate în mod inutil, în timp ce un volum prea redus creează riscul unor întreruperi forțate ale activității. Va trebui să puteți justifica nivelul pentru care ați optat.

O altă distincție importantă este cea între cheltuielile fixe – cele care trebuie suportate și atunci când nu se desfășoară vreo activitate ‘productivă’ – și cele variabile – de exemplu, cheltuielile cu materiile prime sau salariile personalului direct productiv. Este recomandabil ca această grupare a cheltuielilor să fie precedată de o analiză atentă – distincția perfectă dintre cele două categorii există mai degrabă în teorie decât în practică. De exemplu, banii investiți într-un utilaj specializat vor fi mai greu de recuperat decât cei investiți într-un utilaj cu mai multe întrebuințări posibile în cazul eșecului afacerii, este mai ușor să reduceți volumul aprovizionărilor cu materii prime decât să concediați salariați, fie ei și ‘direct productivi’. Chiar dacă formatele standard ale unui plan de afaceri nu includ astfel de detalii, ele sunt necesare în formarea unei imagini realiste asupra viitorului afacerii. Mai ales în cazul în care aveți mai multe produse/servicii, este bine să determinați cheltuielile, veniturile și rentabilitatea pe unitate de produs.

Care va fi rentabilitatea scontată a afacerii?

Datele referitoare la veniturile și cheltuielile previzionate vor da o imagine asupra rentabilității afacerii. În aprecierea acestei rentabilități este bine să evaluați cum vor arăta rezultatele în cazul în care apar evenimente neprevăzute. Dacă rezultatele arată bine pe hârtie dar, de exemplu, întârzierea în obținerea unui spațiu adecvat cu câteva luni transformă profitul în pierderi, este bine să vă luați măsuri de siguranță. Analiza de sensibilitate dă imaginea evoluției rezultatelor în cazul în care anumite evoluții nefavorabile afectează activitatea firmei. De exemplu, puteți estima profitul firmei în cazul în care vânzările sunt

cu 20% sub cele programate, sau costurile cresc cu 10%. Probabil nu veți putea anticipa toate lucrurile care s-ar putea întâmpla, dar este bine să analizați măcar impactul unor evenimente cât de cât previzibile. În plus, includerea unei analize de sensibilitate în planul de afaceri creează o impresie pozitivă unui potențial finanțator.

Care vor fi principalii indicatori financiari?

Indicatorii financiari sunt deosebit de importanți pentru un potențial investitor. De obicei, trebuie incluși:

- Indicatori de rentabilitate – de exemplu, rata de rentabilitate a activelor (profit net/active totale), rata de rentabilitate a capitalului investit (profit net/capitaluri proprii);
- Indicatori de lichiditate - de exemplu, rata curentă de lichiditate (active circulante/obligații curente), rata imediată de lichiditate (disponibilități bănești/datorii pe termen scurt);
- Indicatori de solvabilitate - de exemplu, rata de îndatorare (datorii totale/ total pasiv);
- Indicatori referitori la gradul de utilizare a activelor, viteza de rotație a stocurilor (cifra de afaceri/stoc mediu), durata medie de încasare a creanțelor și de plată a furnizorilor etc.

Oportunități de finanțare

Sectorul micului business în Republica Moldova, de altfel ca și în majoritatea statelor în dezvoltare, a apărut urmare reformelor structurale, efectuate întru trecerea de la economia centralizată la cea de piață.

După 15 ani de tranziție, întreprinderile micului business dețin peste 90% din total agenți economici, astăzi ele fiind considerate coloana vertebrală a economiei naționale. Concomitent, dată fiind importanta contribuție la crearea noilor locuri de muncă, stimularea concurenței, favorizarea inovațiilor și tehnologiilor, sectorul dat este considerat promotorul dezvoltării economice a țării.

Problema finanțării este actuală pentru toate întreprinderile mici, indiferent dacă sunt create și activează într-o țară cu economie dezvoltată sau în tranziție.

Piața financiară din republică este constituită din instituții financiare bancare și instituții financiare nebancale, care au drept obiectiv acordarea creditelor și împrumuturilor pentru satisfacerea cererii de finanțare.

Din cadrul instituțiilor financiare bancare fac parte băncile comerciale, iar din cadrul celor nebancale: Organizațiile de Microfinanțare, Asociațiile de Economii și Împrumut a Cetățenilor, Companiile de Leasing, Factoring etc.

Beneficiari ai produselor financiare oferite de către instituțiile sus-numite pot fi:

- Persoane juridice – agenți economici, inclusiv întreprinderile micului business;
- Persoane fizice, cetățeni, precum și persoane care desfășoară activitate de antreprenor:
  - întreprinderi individuale,
  - gospodării țărănești,
  - deținători de patentă
- Start-ups.

Agenții economici pot utiliza în dezvoltarea activității lor următoarele instrumente financiare:

- credite și împrumuturi;
- garanții,
- cote reduse ale impozitelor și taxelor, precum facilități de la plata acestora;
- servicii de leasing, factoring, etc;
- economii personale, precum și utilizarea profitului nerepartizat;
- venture capital

Analiza sectorului financiar din Republica Moldova indică o predominare a instituțiilor financiare bancare, în prezent, pe teritoriul republicii activând 16 bănci comerciale.

Alternativa creditelor acordate de către băncile comerciale constituie produsele oferite de organizațiile de microfinanțare, care au menirea de a credita afacerile mici, preponderent din zonele rurale, facilitând accesul la resursele financiare ieftine, precum și de a stimula inițiativa privată.

Conform analizelor de țară, efectuate de către instituțiile de evaluare internațională, este evident faptul că în Republica Moldova există oportunități de dezvoltare a finanțării prin intermediul operațiunilor de leasing, astfel încât acestea să contribuie la satisfacerea nevoilor de modernizare a întreprinderilor.

Tranzacțiile de leasing în societatea modernă devin o sursă importantă de finanțare comercială, fiind tot mai certă necesitatea dotării agenților economici cu echipamente moderne, iar lipsa mijloacelor financiare aduce acest instrument de finanțare în topul

preferințelor antreprenorilor.

Leasingul, de asemenea, este soluția pentru problemele permanente legate de obținerea facilităților bancare de credit și de garanții, precum și pentru cerințele băncilor de a obține garanții corespunzătoare pentru creditele acordate.

Este necesar a concluziona că produsele destinate satisfacerii necesarului de finanțare al agenților micului business sunt diverse și încearcă să intre în concordanță cu cerințele și posibilitățile antreprenorilor. Fără îndoială, piața financiară în Republica Moldova, fiind flexibilă și dinamică, va absorbi cele mai bune practici internaționale din domeniu, ceea ce va îmbunătăți cu siguranță accesul la finanțare al micilor întreprinzători, or, este bine știut faptul că, „CONSUMATORUL ESTE REGE”, iar producătorul trebuie să se conformeze necesităților acestuia.

CONTACTE

Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova

Bd. Stefan cel Mare, 151, Chișinău, MD-2004

Tel. (373 22) 22 15 52, 22 49 83. Fax. (373 22) 23 44 25

www.chamber.md E-mail: foreign@chamber.md

Camera Înregistrării de Stat

Bd. Stefan cel Mare 73, Chisinau, Moldova

Tel.: (373 22) 27 73 18. Fax (373 22) 27 73 44. Tel.: (373 22) 27 44 06 – linia fierbinte

www.mdi.gov.md Email: cis_rm@mtc.md

Camera de Licențiere

Blvd. Stefan cel Mare 124, Chisinau MD 2001, Moldova

Tel./Fax (373 22) 54 21 14. Tel. (373 22) 27 23 36 – informație

www.licentiere.gov.md

Ministerul Dezvoltării Informaționale

Str. Pushkin 46, Chisinau MD, Moldova

Tel. (373 22) 50 44 20/50 46 56. Tel. (373 22) 50 46 64/50 44 90 – informație Fax (373 22) 22 80 20

www.registru.md

Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova

MD-2033, mun. Chisinau,

str. Piata Marii Adunari Nationale 1

tel: (37322) 237448. fax: (37322) 234064

www.mec.gov.md e-mail: mineconcom@mec.gov.md

Business step by step
for foreign investors

CONTENT

Business step by step
for foreign investors

Chapter 1: Business Environment	68
Business Climate. The Aims of Government Policy. Free Trade Zones.....	68
Small and Medium-Sized Businesses. Participation in International Organisations	69
Land Ownership. The Property Market.....	70
Chapter 2: Foreign Investment, Privatization and Foreign Trade	71
Foreign Investment.....	72
Rights and Guarantees. Legal aspects of business registration and licensing.....	72
Privatisation	75
Chapter 3: Banking and Finance	76
The Banking System. The National Bank of Moldova.....	76
The Foreign Exchange Market. Banking Market.....	77
Chapter 4: Corporate and business law.....	79
Legal framework.....	79
Forms of Business Organisation	80
Enterprises with Foreign Investments (including joint ventures)	81
Chapter 5: Labour relations and social security	82
Labour Relations.....	82
Working Conditions	83
The Social Insurance System Coverage	85
Foreign Personnel	86
Chapter 6: Accounting and Audit Requirements and Regulations	87
Background.....	87
Moving Towards International Accounting Standards	88
Preparation and Approval of Financial Statements.....	89
Chapter 7: Taxation of Corporations.....	90
Corporate Income Tax System.....	90
Tax Exemptions	91
Taxable Base	73
Other Taxes	97
Chapter 8: Taxation of individuals	98
Income Tax System.....	98
Gross Income.....	99
Chapter 9: Indirect taxation.....	102
Value Added Tax (VAT)	102
Customs Duties.....	106
Other Indirect Taxes.....	108
Useful contacts:.....	109
Appendix I Bilateral Investment Treaties	110
Appendix II Double Taxation Treaties to which Moldova is a party*	111
Appendix III Excise Tax for Imported and Domestic Products.....	112
Project partners:	114

Chapter 1: Business Environment

1.1 Business Climate

From 1991 significant steps have been taken towards improving the business environment in Moldova. In recent years Moldova has made headway on the stabilisation front (stable currency and low inflation), but has lagged behind in the area of structural reform and the creation of a business-friendly legal and tax environment.

Positive achievements have been made in the following areas:

- Successful completion of mass privatisation programme;
- Privatisation and liberalisation of the foreign trade sector;
- Monetary stability and lower inflation;
- Introduction of full current account currency convertibility;
- Implementation of national accounting and audit standards based on international standards;
- Privatisation and streamlining of the banking system;
- Successful completion of land privatisation;
- Implementation of post privatisation activities;
- Implementation of the Regulation Automated Interbank Payment System.

1.2 The Aims of Government Policy

The Government of Moldova, realising the depth of economic and social crisis, acknowledges the need to revive the economy and decrease social tension in the country whilst continuing to integrate into the international community.

1.3 Free Trade Zones

There are five free trade zones and industrial parks in Moldova: Expo-Business-Chisinau, Tvardita, Valcanes, Taraclia and Ungheni-Business and also a Free International Port - Giurgiulesti.

Since the establishment of the first free entrepreneurial zone in 1995 until the beginning of 2007, the amount of attracted investment totalled EUR 70 million, of which around EUR 12.6 million was invested in 2006. The largest investments - EUR 27 million was made in the free entrepreneurial zone "Expo-Business-Chisinau". The total investment in FEZ IP "Taraclia" was EUR 10.6 million, in FEZ "Tvardita" – EUR 8.3 million and FEZ IP "Valcanes" - EUR 7.7 million.

FEZ “Ungheni-Business” has the largest increase in investments. Within three years of commencing activity in this zone the amount of attracted investments reached EUR 15.4 million.

1.4 Small and Medium-Sized Businesses

The government acknowledges that small and medium sized enterprises (SME) play a crucial role in the transition process. A vibrant SME sector is not only a source of employment, but also a key source of innovation, entrepreneurship and productivity growth. The number of SMEs is constantly increasing each year.

They represent 98% of all Moldovan enterprises.

The majority of SMEs perform trading activities owing to the small amount of capital investment required and to a quick capital turnover rate.

1.5 Participation in International Organisations

Moldova is a member of the following key organisations and associations:

- Council of Europe
- Commonwealth of Independent States (CSI)
- Stability Pact of South-Eastern Europe
- GUAM
- World Trade Organisation
- The International Monetary Fund
- The European Bank for Reconstruction and Development
- The International Bank for Reconstruction and Development
- International Development Agency
- International Finance Corporation
- Multilateral Investment Guarantee Agency

Moldova joined the Special Data Transfer Standard (SDTS) of the International Monetary Fund in May 2006, envisaging a complex approach to the transfer of economic and financial data for the international capital market.

American Chamber of Commerce in Moldova (AMCHAM) has been set up this year (2006) to attract investments from the USA. The Italian-Moldovan Chamber of Commerce has been set up in April 2007.

Government strategy includes the prospect of the country joining the European Union. However, strong efforts must be made in many areas to meet the preconditions.

Support from International Financial Institutions

World Bank lending has provided consistent support for the country's economic reform program. Early lending focussed on providing adjustment support, strengthening the private sector in both the agriculture and enterprise sectors, and improving economic and financial management in the energy sector.

The World Bank has 26 projects currently underway in Moldova, totalling USD 174.4 million. Nine of these projects have been launched by the World Bank in 2006. These projects are: Competitiveness Enhancement (USD 9.8 million), Quality Education in Rural Areas of Moldova (USD 10 million), RISP II (USD 15 million), Trade and Transport Facilitation in South-Eastern Europe (USD 7 million), Social Investment Fund II (USD 20 million), Rural Investment and Services (USD 15 million), Health Investment Fund (USD 10 million), Pilot Water Supply and Sanitation (USD 20 million). The total amount of projects realised in Moldova since 1992 exceeds USD 630 million.

The EBRD is also active in Moldova, both in equity investment and in providing financing to investors. In addition to its participation in the electricity privatisation, the EBRD is financing major investments in transport, heating and water supply, as well as the development of the banking system. EBRD has also approved a credit of USD 0.9 million directed to ProCredit Moldova aimed to facilitate small and medium-enterprises' access to financing.

1.6 Land Ownership

Under current law, land can be freely bought and sold with the exception of: foreign citizens, companies and states that have no right to purchase and sell agricultural lands and forested lands (but they can obtain the right of property for such land by inheritance).

Starting with 2006 the right to purchase and sell agricultural lands belongs only to the State, natural persons who are citizens of Republic of Moldova, as well as legal entities with 100% local capital, thus depriving the domestic companies with foreign investments to purchase agricultural land.

1.7 The Property Market

The property market has developed continuously over the last years. Privatisation of housing has been successfully completed and played a significant role in the consolidation

of the national real estate market. In 2007, as well as in the previous years, housing prices have been continually increasing. In 2007 the price of real estate increased by 10-15%.

The average price for a square metre of housing space has increased from USD 490 in the beginning of year up to USD 650.

Commercial real estate has also seen increasing demand. The price per square metre of office space is about USD 600-1200. For shops the price amounts to USD 350 for industrial facilities - USD 120, and for storage facilities - USD 90-150.

Rent rates are currently remaining relatively steady. On average, rent for commercial real estate for office purpose in 2007, was USD 12 - 18 for one square metre, depending on the class of building.

Foreign Investment, Privatization and Foreign Trade

2.1 Foreign Investment

Current Investment Overview

Foreign direct investment in the national economy carried out over the year of 2006 were evaluated to USD 358.8 million, of which net capital – USD 126.3 million.

The amount of foreign investments in 2006 increased by 17% compared to the year 2005 when foreign investments totalled USD 287 million.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Total in mil. USD	101,95	132,41	71,07	151,17	210,24	358,8
Social Capital	110,89	60,13	39,66	116,67	69,30	126,29
Reinvested earnings	-36,64	22,68	16,8	60,46	72,04	43,27
Other capital	27,7	49,6	14,61	-25,96	68,74	128,10

The top 10 foreign investors include:

Rating	Country	FDI, million USD	Quota, %
1	Russia	173,37	27,7
2	Spain	81,57	12,7
3	Netherlands	56,06	8,7
4	USA	46,38	7,2
5	France	41,94	6,5

6	Great Britain	33,01	5,1
7	Italia	28,84	4,5
8	Germany	25,85	4,1
9	Romania	19,43	3,1
10	Sweden	17,43	2,7
	TOTAL	358.5	100,0

2.2 Rights and Guarantees

Business entities, with or without foreign equity, must be registered in compliance with the legislation governing the specific form of business through which the investment is being carried out.

Foreign and domestic investors are treated equally in accordance with the “Law on enterprises and entrepreneurial activity” and the “Law on investments in entrepreneurial activity”. There are no restrictions as to the amount of capital that can be invested except for the minimum statutory capital contribution of USD 430 (allocation between foreign and local investors does not matter). Legislation permits 100% foreign ownership in companies.

Investments in national defence and security enterprises require compliance with additional legislative provisions.

Moldova has concluded several bilateral treaties for the mutual guarantee of investment (see Appendix I for a list of countries with which Moldova has signed such agreements).

2.3 Legal aspects of business registration and licensing

Every company must be registered with Moldova’s official authorities or risk confiscation of incomes. The activity and registration of companies in the Republic of Moldova are regulated by the following main acts: the Civil Code, the Law on Enterprises and Entrepreneurship, the Law on Joint-Stock Companies, the Law on Registration of Enterprises and Organizations, Governmental Decision on Economic Societies #500 of 09/10/91 and Governmental Decision #926 of 07/12/2002. With the entry into effect of the Law on Investment in Entrepreneurial Activity in April 2004, the same legal requirements are applicable to both local and foreign businesses operating in Moldova. This translated into similar registration procedures and non-discriminatory registration fees applied starting October 1, 2004. The Government has taken measures to streamline the business registration procedure and turn it into a “one-window” shop.

According to the Moldovan legislation, a foreign company may be registered as one

of the following entities:

- sole proprietorship
- general partnership
- limited partnership
- limited liability company
- joint stock company
- cooperative
- representation.

According to the State Registration Chamber, limited liability company is the most popular form of legal registration among foreign businesses operating in Moldova. Joint-stock companies follow next at a huge distance.

In choosing the registration mode, companies will have to consider the advantages and disadvantages of one over another. For example, by Moldovan law, a company's representation does not have legal entity status and can engage in activities restricted to representational functions and signing of contracts.

The new company must be registered with a local branch of the State Registration Chamber of the Moldovan Ministry of Information Development. For the purpose of registration, a foreign company must provide the following documents:

- application for registration;
- resolution of establishment of the local company (indicates the senior manager and person authorized to sign constitutive documents);
- constitutive documents (articles of incorporation, charter, etc.);
- excerpt from the commercial register of the foreign company's home country;
- copy of the registration certificate of the foreign company;
- copy of the founders' articles of incorporation if any;
- reference letter issued by the bank servicing the foreign company;

Foreign citizens, who will be founders of the new company or will be acting as senior managers, will also have to provide a copy of their foreign passport and registration paper issued by the local police station.

In March 2006, Moldovan Parliament ratified the 1961 Hague Convention on Abolishing the Requirement for Legalization for Foreign Public Documents. Acceptance of apostilles

applied on official documents should simplify the legalization of official documents in the country of issuance, doing away with the legalization at Moldovan Consulates abroad.

Businesses pay fees totaling 565 Moldovan lei (approximately USD 45) for a limited liability company or 786 Moldovan lei (app. USD 65) for a joint-stock company. The Registration Chamber will approve the registration within 15 calendar days or within 1 day if urgent. In the event of urgency, registration will be almost double the regular fees. In addition, companies pay a stamp tax of 0.5 percent of the charter capital. Upon the receipt of the registration certificate the founders will also have to provide proof of payment of the share capital. For additional fees, the State Registration Chamber will issue the company's stamp. The Chamber will also take care of the preparation of the firm's constitutive documents required by law.

Moldovan legislation establishes the following amount of the minimum share capital:

- limited liability company 5,400 Moldovan lei (roughly USD 415);
- open joint-stock company 20,000 Moldovan lei (roughly USD 1,540);
- closed joint-stock company 10,000 Moldovan lei (roughly USD 770).

During the startup phase, in addition to visiting the Registration Chamber, businesses will also have to pay visits to the Tax Inspectorate, National Social Security Fund, National Medical Insurance Company and Labor Inspection.

The law obliges non-Moldovan residents to register with the police within three days of entry into the country. For periods of stay of more than 90 days, a non-Moldovan resident has to get an immigration permit from the National Bureau of Migration and a temporary residence permit from the Ministry of Informational Development. Also, foreigners who work in Moldova will have to get a work permit from the Migration Department. As a rule, the permits are issued for one year. According to the law, founders, who invested at least USD 100,000 in a local company and foreign managers of such company, may get an immigration permit and work permit for up to five years with an extension option. Also the law says founders that invested at least USD 500,000 in a local company and foreign managers of such company may receive a residence permit for up to five years, with an option of extension. Foreigners who apply for permanent residence in Moldova may get residence permits for up to ten years.

After their registration, businesses have to get licenses for certain activities. With certain exceptions, licenses are issued for a period of five years upon payment of a fee of 2,500 Moldovan lei (roughly USD 195). Moldova's Licensing Chamber is the state authority

that issues licenses. According to the legislation, the Chamber makes a decision to issue a business license within 15 days, while the license itself is issued within three days upon payment of the license fee.

The Chamber licenses 37 business activities. The other activities are licensed by the National Bank, National Energy Regulatory Agency, National Telecommunications and Informatics Regulatory Agency, Audiovisual Coordinating Board and local public authorities.

To get a license a business will have to file an application and provide a notarized copy of the business registration certificate as well as additional documents the number and type of which will differ by business activity.

Aside from licenses, businesses may be required to obtain permits, approvals, authorizations and certificates, which will differ by business activity and product. Such documents may deal, for example, with sanitary, environmental, fire security and safety compliance issues.

2.4 Privatisation

Privatisation has been one of the cornerstones of the economic reform plan. The Agency of Privatisation (AP) represents the government in all privatisation matters.

Under the Law on Privatisation and the Privatisation Programme, all state assets can be privatised except for those involving national heritage or national security.

Privatisation methods include selling assets at auction, direct sales through open and closed tenders, stock auctions, employee buyouts or gratuitous transfers.

Foreign investors (companies or private individuals) have the right to participate in privatisation directly, or through a legal representative. Moldovan nationals can use a variety of methods of payment whereas foreign investors can purchase assets only on a cash basis.

In the draft privatisation programme for the year 2006 – 2007 about 330 enterprises with state participation were included in the privatisation list.

Strategic Moldovan Enterprises such as “Moldtelecom”, “Tutun CTC”, wineries are also included in the privatisation list, but shall follow a specially-tailored privatisation programme.

Chapter 3: Banking and Finance

3.1 The Banking System

The banking system of Moldova consists of 15 commercial banks. The banking activity is supervised by the National Bank of Moldova, which operates as the country's central bank, independent but co-operating with the Government and accountable before the Parliament. Commercial banks act under the authorisation of the National Bank.

Another major development was the opening in January 2006 of a Representative Office of Raiffeisen Bank. The setting up of a representative office in Moldova is a part of the strategy of the Raiffeisen Banking Group for which Central and Eastern Europe is a key region. In addition, in March 2006, the EBRD and Western NIS

Enterprise Fund sold 9.78% and 9.88%, respectively, of their shares in Moldova-Agroindbank. The buyers were a Dutch and three Slovenian banks: Poteza Adriatic Fund B.V. (Netherlands) – 4.66%, Factor Banka (Slovenia) – 4.99%, Activa Invest (Slovenia) – 4.99%, and Druga Penzija (Slovenia) – 4.99%.

Finally, in May 2006, Veneto Banca (Italy) acquired a 100% stake in Joint Stock Commercial Bank "Eximbank" from Canadian Royal HTM group of Toronto. This was deemed a major acquisition both for representatives of "Eximbank" and for the whole economy of Moldova.

3.2 The National Bank of Moldova

The National Bank of Moldova (NBM) is an independent institution whose main objective is maintaining the stability of the national currency. An administrative department heads the bank: five members including the President of NBM are appointed by Parliament for a seven-year term. The responsibility of the department is to issue NBM policy guidelines.

The NBM represents the country in international forums and organisations on matters pertaining to monetary policy, banking regulations and others.

The primary functions of the National Bank are:

- To establish and manage the monetary and foreign currency policy of state;
- To provide ongoing analysis of the current economic situation and make recommendations;
- To license, control and regulate the activity of financial institutions;
- To grant credits to Government and commercial banks;
- To manage currency reserves;

- To issue banknotes.

3.3 The Foreign Exchange Market

The regulation and control of foreign currency is the responsibility of the National Bank. The NBM systematically collects and publishes information from commercial banks about currency exchange operations on the market, as well as giving and cancelling licences for foreign exchange activities and providing methods of establishing the official Moldovan Leu (MDL) exchange rate etc.

Exchange operations can be carried out in bank establishments, stock exchanges and currency exchange points, where exchange facilities are provided for private individuals.

3.4 Banking Market

Among the 15 commercial banks currently operating in Moldova, the most successful are Moldova-Agroindbank, Moldindconbank, Victoriabank, Banca Sociala, Mobiasbank, Eximbank and Banca de Economii.

Banks must be registered with, and operate under licences issued by, the NBM. Licences are granted to commercial banks depending on the size of their equity, as follows:

- In order to obtain an "A" category authorisation, banks should reach and maintain a tier I capital within at least the minimum necessary quantum;
- In order to obtain a "B" category authorisation, banks should reach and maintain a tier I capital at a level higher than two-fold the amount of the minimum necessary quantum;
- In order to obtain a "C" category authorisation, banks should reach and maintain a tier I capital at a level higher than triple the amount of the minimum necessary quantum.

Beginning with 1 January 2006, the quantum of the minimal capital necessary for a tier I capital is 50 million MDL (about USD 4 million).

Seven banks have a licence of type C and eight banks have a licence of type B.

Commercial banks may engage in the following main activities:

- Taking deposits (with or without interests);
- Giving credits;
- Making loans;
- Issuing and managing debit and credit cards,

- checks, security bills etc;
- Buying and selling local and foreign currency;
- Consulting services.

Once a year, a bank is required to publish an annual report and an independent auditor's opinion, and to provide a full report to the NBM.

Under Moldovan law a bank must report on money laundering transactions. Financial Institutions must have procedures for money laundering, including, at a minimum, the following:

- Internal methods, procedures and control measures;
- Permanent training of employees, as well as, strict selection in order to provide a high professional level of persons selected for certain positions;
- Using audit services for system's control purpose.

Credit activity

The total balance of credits to economy* as at the end of 2006 equalled to 13767.8 million lei, recording a 37.8%-increase (3777.3 million lei).

Over 2006, the industry and trade sectors recorded an larger demand for credits (increasing by 41.6%, or by 2033.8 million lei), which posted the weight of 50.3% of total credits, followed by credits to agriculture and food industry with the weight of 19.2% of total credits, scoring an increase of 8.4%. At the same time, the financial market development determined the increment of the weight of credits for real estate, construction and development and of the weight of consumer credits, up to the level of 10.9 and 9.5%, respectively.

The balance of credits in national currency registered an increase of 2254.0 million lei (36.0%), up to the level of 8509.0 million lei, which represents 61.8% of total banking credits (chart no. 26).

The volume of credits in national currency went up by 13.4% and totalled 10235.6 million lei, as compared to the increase of 57.9% of the previous year.

Within the maturity structure, the weight of credits with terms of over 12 months recorded an increase (from 46.3% in 2005 to 56.6% in 2006), while the weight of credits with terms of 6 to 12 months reduced by 7.9 percentage points, down to the level of 25.5% in 2006, which reflects the continuous development of medium- and long-term financing.

The balance of credits in foreign currency increased by a 1523.3 million lei (USD 116.4

million, or by 40.0%) and accounted for 5258.8 million lei (USD 407.5 million) as at the end of 2006.

Repatriation

The current legislation contains strict rules on the repatriation of hard currency. Banks are directly responsible to the NBM for monitoring the way in which regulations on hard currency repatriation are observed.

Failure to observe the deadlines set for collecting hard currency receivables earned from exports by Moldovan residents entails severe sanctions. In addition, hard currency prepayments made for imports of goods and services that have not been finalised within a set time are also governed by repatriation rules.

The legislation regulating the repatriation procedure provides the repatriation term of foreign currency as of one year.

The state authority in charge of supervising the repatriation procedure is the tax authority.

Corporate and business law

4.1 Legal framework

The Commercial legislation of Moldova is represented by a complex system of laws, most of which have been subject to significant amendments in recent years.

The current legislative basis for investment and business operations includes the following:

- Civil Code;
- Law on Entrepreneurship and Enterprises;
- Law on investment in entrepreneurial activity;
- Law on State Regulation of Foreign Trade;
- Law on Joint Stock Companies;
- Regulations of Economic Society;
- Law on Insolvency;
- Law on Privatisation and Program of Privatisation.

Based on the Law no. 424-XV of 16 December 2004 on the revision and optimisation of the business activity legal framework, the Government of the Republic of Moldova approved a decision regarding the Register of the official acts adopted by the Government and central administrative authorities, regulating the business activity, as well the decision regarding the Nomenclature of the authorisations, permits and certificates, issued by the central administrative authorities and the subordinate bodies to individuals and legal persons for carrying out business activity.

4.2 Forms of Business Organisation

Under the Civil Code and the Law on Entrepreneurship and Enterprises, the following legal forms of business organisation are possible:

- Joint stock company (SA);
- Limited liability company (SRL);
- Co-operatives;
- State and municipal enterprise;
- General partnership*;
- Limited partnership*.

* - These enterprises are not corporate bodies.

The most widespread forms are joint stock and limited liability companies. Joint ventures can be established in any of the mentioned forms. Insurance companies can be incorporated in any form of organisation established by legislation in force. Banks can be registered only as a Joint Stock Company.

Joint Stock Company (SA)

This is a company whose capital is divided into equal shares and distributed among shareholders according to their contributions.

Types of contributions to the ownership capital shall be determined by the Memorandum of Incorporation and may be money; fully paid-in securities; other assets, including ownership rights or other rights that have monetary value.

Statutory capital of joint stock companies must be formed before registration, except non-monetary contributions, which have to be transferred to the company within one month of registration.

The supreme administrative body of the companies is the General Shareholders

Meeting, which should be held no less than once a year. Its decisions are mandatory for the company and its shareholders.

Between General Meetings the Board of Directors and/or its Chairman represent shareholders' interests.

Limited Liability Company (SRL)

This kind of enterprise can be established by founders who are either individuals or legal entities. The founders of a SRL do not have shares as in a joint-stock company. The ownership contribution of each owner is specified in the company's constitutive documents. At the end of the year, profits may be distributed among the founders depending on their contribution to the share capital, upon the decision of the General Meeting of Founders.

Should the limited liability company be incorporated only by 1 (one) Founder, 100% of the company's share capital should be paid prior to the registration.

The supreme body of a Limited Liability Company is the General Meeting of Founders, which has to take place at least once a year.

The founders of the company have a pre-emptive right to purchase other member's "shares" before they are offered for sale to a third party.

4.3 Enterprises with Foreign Investments (including joint ventures)

The Moldovan "Law on investment in entrepreneurial activity" provides for the following forms of investments:

- Property rights on movable and immovable assets;
- Intellectual property rights (copyright, know-how, goodwill);
- Any right granted by law or an agreement, any issued license or authorisation;
- Rights derived from shares, share parts or other forms of participation in companies;
- Monetary receivable rights or other forms of investor liabilities having an economic or financial value;
- Cash.

There is no minimum limit for the amount of foreign investment that can be placed into a company's capital. A foreign enterprise is a company whose capital is formed by 100% foreign investments.

In the Republic of Moldova enterprises with foreign investments can be founded as a joint-venture company or as a company with foreign capital exclusively. The registration

procedure for a foreign or joint company is the same as for a local company, but additional data about citizenship and location of foreign investors is required.

Foreign investors and enterprises have the right to purchase shares and stocks of other enterprises.

Subsidiary and Representative office

A non-resident company is entitled to establish in the Republic of Moldova a subsidiary or a representative office.

A subsidiary of a non-resident company operates as an enterprise fully owned by a foreign investor from the moment of its registration.

A representative office established in the Republic of Moldova by a non-resident company is not a legal entity.

A subsidiary and representative office established in the Republic of Moldova by a resident company with foreign investments is not a legal entity.

Chapter 5: Labour relations and social security

5.1 Labour Relations

Availability of Labour

Moldova has a wide choice of potential employees: both skilled and non-skilled labour is available. Chisinau has a strong language school sector and as a result a number of professional personnel fluent in foreign languages are available.

Employer/employee Relations

Employer/employee relations in Moldova are regulated by the Labour Code and a Collective Labour Convention, which is concluded every year between the Government, the Federation of Professional Unions and the National Confederation of Patronage (independent union of employers).

The basic principles regulated by the Labour Code are provisions regarding individual labour agreements, working time, dismissal, holidays, payments (salaries and compensations), guarantees and responsibility, special protection measures for certain categories of workers (i.e. expectant mothers, young people) and resolution of labour conflicts.

Other relevant laws in this context are the Law on Organisations of Professional Unions and the Law on Patronage Organisations.

Trade Unions

Trade unions, historically, were very strong in negotiations on labour relations. Trade unions' activities are regulated by the Law on Trade Unions (professional unions).

Generally, unions are organised by branches of industry; there is also a Confederation of independent Trade Unions of Moldova. Union membership for workers is not compulsory, but still among large and mainly state-owned enterprises they have a high-level of influence. In small private companies they tend to be less active.

All trade unions have the status of a corporate body and have to be officially registered. Unions represent a considerable negotiating force, being particularly effective in obtaining minimum wage legislation as well as other basic rights for employees. They also conclude annual collective labour agreements at different industrial and company levels.

Unions have no right to participate in the management of a company and its commercial activity. Nevertheless, sometimes business decisions are discussed with unions, because of potential negative social consequences for employees.

5.2 Working Conditions

All employees conclude a Labour Contract, either individual and /or collective depending on the enterprise. Labour Contract clauses cannot be stricter than provisions in the Labour Law. The contract should be concluded in written form, indicating position of employee, salary level and other important issues.

There are three basic types of employment contracts in Moldova:

- For indefinite period of time;
- For a definite time but no more than for five years;
- Project-specific contract, which is terminated when task has been completed.

Moldovan labour legislation also provides for a probationary period of employment which can be extended for up to three months (in certain cases up to six months).

Wages and other Salary Rights

The average salary per economy amounted to MDL 2,065 (USD 200) in 2007, having increased by 21,7% compared to the previous year.

In 2008 the financial services sector recorded the highest levels of wages - MDL 4,648 (USD 447). The lowest wage was registered in the agricultural and educational fields – MDL 1098 (USD 105) and MDL 1351 (USD 130), respectively.

Most companies that are majority owned by the state have a complex system of bonuses (monetary and nonmonetary), and premiums that slightly increase the net base pay.

Currency regulation demands that salary payments must be made in local currency, including those to foreign staff.

Working Hours

The standard working week set out in the Labour Code is 40 hours a week, over five or six working days a week, but generally is Monday to Friday.

Generally, overtime can be accepted only in certain cases and should not exceed 120 hours per year, or 240 hours per year in exceptional cases. Working hours on weekends or holidays, as well as over time during the working week, can be either compensated with free time or paid.

Overtime is generally paid as 150% of the hourly-rate for up to a specified number of hours and 200% beyond this, although this is specific to individual enterprises.

Paid Holidays and Vacations

Annual paid vacations are established at a minimum of 28 calendar days a year (not including statutory holidays). In the first year of employment holiday leave can be delayed until after six months of employment.

Additional paid leave can be given to employees for special occasions such as a marriage, birth of a child, death of relatives, study, etc. Sick and maternity leaves are paid from the Social Insurance Budget.

Equal Opportunities

The Labour Code states that it is unacceptable to refuse work or to give any preferences to potential employees based on differences in sex, nationality, language, social or material situation, religion or other nonbusiness characteristics, except in cases where this is compulsory for specific work conditions.

Additional privileges in working conditions, including holidays and limitation of overtime work exist for pregnant women and women having children, young people under 18 years old and disabled people.

Health and Safety

Employers have to ensure the necessary level of safety at work and, if damage was caused to the health of an employee, the company takes responsibility for it (including material welfare).

Professionals with specific hazards must be supplied with special clothes, boots and other individual protection facilities where necessary.

Termination of Employment

The Labour Contract between employee and employer may be terminated in the following circumstances:

- Terminating the employment contract on the initiative of an employee requires a minimum of two weeks written notice without offering reasons for leaving;
- The contract can be dissolved earlier if both parties agree;
- For terminating the employment contract on the initiative of an employer, there are certain conditions stipulated by the Labour Code (such as: legal reorganisation of the company, lack of qualification, systematic non-compliance with the regulations/requirements or absence of employee from the working place and others).

5.3 The Social Insurance System Coverage

Contributions to the social insurance system give an employee a right to pensions, illness, pregnancy and childcare benefits, professional accident and unemployment insurance and other social care services.

Contributions

All employers and employees must contribute to the state social insurance system at the following rates:

- Employers must pay social security contributions to the amount of 26% of the gross salary of its employees to the Social Security Fund;
- Employees pay a contribution to the Social Security Fund to the amount of 4% of gross salary, which is deductible for income tax purposes.

The social insurance system covers only those foreign employees who have personally applied for it. The same rule applies for contributions to the pension fund.

5.4 Foreign Personnel

The following laws and regulations govern the legal status of foreigners in Moldova:

- Law on legal status of foreign persons and persons without citizenship;
- Law on investments in the entrepreneurial activity;
- Law on entrance and departure of the Republic of Moldova;
- Law on migration;
- Regulations establishing the procedure of giving and cancelling immigration certificates and work permits.

In general, foreign persons have the same rights and obligations as Moldovan citizens. However certain exceptions are specified in law:

- Foreign nationals have no right to vote or to be elected into the state legislative authorities and executive powers;
- Foreign nationals cannot be members of political parties and organisations;
- Foreign nationals cannot participate in military service for Moldova.

In the case where a foreign person staying in Moldova breaks the law or their presence can damage national security or public order, they can be expelled from the country.

Foreign personnel can get visas and residency permits as is necessary for their activity in enterprises with foreign investments.

Labour conditions for foreign employees must be fixed in an individual labour contract.

Work and Residence Permits

All foreign citizens who stay in the country more than 90 days must be registered with the local authorities as well as obtain a temporary immigration certificate and a residence permit. Those who intend to work in the Republic of Moldova have also to obtain a work permit.

Medical Insurance

Medical insurance for foreign citizens and stateless persons located in Moldova is compulsory.

The medical insurance for foreign citizens and stateless persons is made upon the type of residence permit (temporary or permanent) they have in the Republic of Moldova.

Under Moldovan legislation, and if international agreements do not provide otherwise, foreign citizens and stateless persons having permanent residence in the Republic of Moldova benefit from the same rights provided by obligatory medical insurance as the citizens of Moldova.

This category of people is granted with obligatory insurance policies and is entitled to benefit from such medical services as those included in the united program offered by accredited medical institutions of Moldova.

Insurance policies are issued for the period of labour contracts upon their signing.

Living Conditions

Over the last few years Moldovan cities have developed rapidly.

A lot of houses are built for the specific purpose of being rented out. Prices for accommodation vary widely and can be relatively high compared with other living costs.

Chisinau has some reasonable private kindergartens (teaching in Russian and Romanian with English as additional lesson), but there is only one international school, QSI (attached to the American embassy).

The city has numerous restaurants and cafes, including a steadily increasing number of private restaurants serving international cuisine. Appendix IV includes a list of contact numbers for some hotels and restaurants, in Chisinau.

A visitor can also enjoy theatres, concert halls, Cinemas, bars, nightclubs and casinos and one small English language cinema in Chisinau, which presents films in English with Romanian subtitles.

Accounting and Audit Requirements and Regulations

6.1 Background

The legal and regulatory framework of accounting and auditing consists of the Law on accounting, Law on auditing, National Accounting Standards (NAS), National Standards on Auditing and the Code of Professional Conduct for Accountants and Auditors.

Currently, the Law on Accounting and the Law on Auditing are not in compliance with the 4th and 7th EU Directives on Accounting and the 8th Directive on Auditing. However,

the Government of the Republic of Moldova is currently reviewing these Laws with the intention of ultimately complying with EU Directives.

6.2 Moving Towards International Accounting Standards

Historically, accounting in Moldova, as it was in the former Soviet period, was directed towards providing information to two selected user groups, the Tax Authorities (accounting profit was broadly similar to taxable profit) and the Government. This led to the preparation of financial statements that did not take into account the needs of other users such as shareholders, bankers, suppliers, customers, employees or potential investors. As a result both meaningful financial information and disclosure were somewhat lacking.

At the international level, the Republic of Moldova was ahead of other newly independent states in the development of accounting, which is evidenced by the activities of the Association of Professional Accountants and Auditors of the Republic of Moldova (ACAP). The body was set up as a result of the Moldovan Accounting Reform project financed by USAID and became the first country-associate member of the International Federation of Accountants (IFAC). However it has only limited official status or responsibility for regulation of the accounting and audit professions in Moldova.

In 1994 Moldova adopted a State programme aimed at bringing accounting regulations into line with international standards and on 4 April 1995 the Law on Accounting was approved by Parliament. The current accounting system came into force on 1 January 1998, according to the Decision of the Government of Moldova on the accounting reform, which approved the conceptual framework for future development of accounting standards in accordance with IAS. A new “chart of accounts” and the first 12 National Accounting Standards were introduced. This system is obligatory for all registered economic entities.

The order and the title of the National Accounting Standards correspond to the relevant IAS and broadly the content is similar.

Whilst the move towards IAS and greater transparency of financial information is to be commended, it is advisable that users of Moldovan financial statements should not assume that they comply in full with IAS.

Less than 50% of the total number of equivalent IAS has been adopted and none of the NAS have been updated for amendments introduced by IAS.

Current Regulations

Unlike some countries where an independent professional body may be given responsibility to set all or part of the standards, all accounting regulations in Moldova are currently established by the Ministry of Finance. These take the form of:

- Laws or Government Decisions, detailing significant new pieces of legislation;
- Norms (or regulations), providing a detailed explanation of how the Laws or Government Decisions can be implemented;
- Orders of the Ministry of Finance providing additional guidance on accounting and tax issues.

6.3 Preparation and Approval of Financial Statements

Legal Requirements

The legislative and normative framework of the current auditing system includes:

- The Law on Auditing Activity.
- National Standards on Audit issued by the Ministry of Finance.
- Regulations on licensing auditing activity approved by the Ministry of Finance.

In addition, further regulations exist for enterprises in specific industries such as public quoted, investments funds, banks and insurance companies. Auditing activity must be carried out by an auditing company holding a license issued by the Ministry of Finance, National Committee for Securities or National Bank, as appropriate.

Auditing Standards for Legally Required Audits

The National Standards on Auditing (NSAs) were approved and published in 2000 and are based on 1999 and 2000 IFAC technical pronouncements. NSAs become effective for audits of financial statements covering periods beginning in or after January 2001.

In addition, The Code of Professional Conduct for Auditors and Accountants was approved by the Ministry of Finance and published in March of 2001 and is based on 2000 IFAC Code of Ethics.

Publication of the NSAs and the Code in 2000-2001 with enforcement effectively starting in 2002 gave practitioners at least one year to absorb the pronouncements and develop appropriate policies and procedures within their practices.

All registered auditors are required under the law to perform audits in accordance with the National Standards on Auditing set by the Ministry of Finance.

Chapter 7: Taxation of Corporations

The Tax Code of Moldova, the Law on Budget for the relevant financial year as well as the Law on social insurance and medical insurance funds are the main legislative acts regulating the taxation of both legal entities and individuals. The Tax Code establishes the general norms of taxation and the tax rates.

Taxes and duties are levied both at the state and local levels.

The state levies taxes, duties and contributions, including:

- Income Tax;
- VAT;
- Excise Taxes;
- Privatisation Tax;
- Customs Duties;
- Road Fund Fees.

Local taxes and duties include: real estate tax; tax on the use of natural resources; hotel accommodation duty; tax on advertising placement; duty for the right to perform local auctions and lotteries; parking fee etc.

The tax system can traditionally be grouped into direct and indirect taxes.

Direct taxes: income tax; privatisation tax; road tax; tax on immovable property; tax on the use of natural resources; other local taxes. Direct taxes are meant to be borne by the taxpayer paying them.

Indirect taxes: value-added tax; excise duties and customs duties. The indirect taxes are directed towards the consumption of goods and services. The consumer ultimately bears the tax, but businesses are responsible for the transfer of these taxes.

7.1 Corporate Income Tax System

Since 2008 the standard corporate income tax rate is 0%. This rate is applied to both Moldovan entities and foreign entities operating through a “permanent establishment” in Moldova.

The tax legislation set forth the definition for “permanent establishment” and “representative office”.

Territoriality

Resident legal entities are taxed on their world-wide income. Foreign legal entities are taxed only on income derived from Moldovan sources or on income derived through activity performed by a permanent establishment.

Representative Offices

Under Moldovan legislation regulating entrepreneurial activity, Representative Offices of non-resident companies are not entitled to perform any economic / commercial activity and do not have the status of a legal entity. In accordance with tax legislation, a Representative Office of a foreign entity is treated as a local taxpayer and consequently incurs the same tax liabilities as domestic entities, except for CIT.

The specific Tax Reporting Statement has to be prepared on a yearly basis and submitted by Representative Offices to the tax authorities by 31 March of the year following the reporting one.

Permanent Establishment (“PE”)

As per the Moldovan Fiscal Code, a PE represents a fixed place of business through which the non-resident carries on, wholly or partly, entrepreneurial activity on the territory of Moldova either directly, or through a dependent agent.

If a PE is generated, Moldova has the right to tax the income derived from the activity performed on the territory of Moldova. The PE needs to be registered with the tax authorities within three days from the appearance of the tax liability.

When assessing its taxable income, the PE is allowed to deduct the expenses incurred while generating it, subject to certain limitations and restrictions.

The taxable income

The taxable income of an enterprise is calculated as the difference between the revenues derived from any source and the expenses incurred in obtaining taxable revenues, throughout the tax year, of which non-taxable revenues are deducted and to which non-deductible expenses are added.

The annual accounts are used as the basis for calculating taxable income.

The implementation starting with 2008 of the nil CIT rate does not eliminate the

liability for legal entities of filling in CIT returns on a standard basis. Moreover, from 1 January 2008, a fine of 25% of the non-declared amount (diminished) of the taxable income shall apply.

Thus, all specific provisions regarding the computation of the taxable income and submission of the CIT returns shall normally be applied further on.

Non-taxable revenues

The most relevant non-taxable revenues stipulated by the Moldovan Fiscal Code are:

- Contributions to the capital of a business entity in exchange for an 80% equity interest in the capital of the given entity;
- Income earned from benefiting from an income tax exemption;
- Money received from special funds and which are used in accordance with the funds' destination;
- Income derived from property or money received free of charge based on a Government decision;
- Interest received on deposits placed in Moldovan banks for a period exceeding three years and certain securities issued for a period exceeding three years (until 2010);
- Income derived from the annulment of the outstanding liabilities recorded as at 1 January 2007 due to the fiscal amnesty.

Deductibility of expenses

As a general rule, expenses are deductible only if incurred for the purposes of generating taxable income and are considered as ordinary and necessary.

Deductible expenses

Among deductible expenses considered to be incurred for the purposes of generating taxable income are the following:

- The ordinary and necessary expenses paid out or incurred by the taxpayer during the fiscal year, exclusively for entrepreneurial purposes;
- Amortisation of intangible assets;
- Research and development expenses incurred during the fiscal year as current expenses;
- Interest payments, provided they represent a usual and necessary expense incurred in connection with the business activity, except for certain specific cases;
- Depreciation of fixed assets calculated depending on the category of property and in accordance with the established rates.

Limited deductibility

The deductibility of certain expenses is limited, including:

- Business trip expenses and representation expenses, expenses on insurance of business entities, within the limits approved by the Government;
- Waste, spoilage and exhalation expenses, within the annual limitation established by company directors;
- Repairs expenses of fixed assets recorded in the balance sheet (up to 15% of fiscal value);
- Repairs expenses of fixed assets (used according to the operational leasing agreement, within the limit of 15% of the lease payment amount);
- Bad debts;
- Expenses not justified by supporting documentation – 0.1% of the total amount of the taxable income;
- Charity and sponsorship expenses borne for the benefit of specific beneficiaries – up to 10% of taxable income;
- Interest payable for the benefit of the foreign investor in specific cases.

Fully non-deductible expenses

In addition, a number of expenses are specifically nondeductible, including:

- Amounts paid to interdependent persons without approval of necessity and which do not correspond to the market value;
- Expenses incurred by activities generating non-taxable income;
- CIT, as well as other taxes paid to third parties;
- Amount paid for the acquisition of land;
- Amount paid for the acquisition of property for which the amortisation (depreciation) is calculated;
- Losses resulting from the sale or exchange of property, fulfilment of works and rendering of services between interdependent parties;
- Payments made in favour of patent holders;
- Contributions to the reserve fund, done before taxation;
- Fines and penalties;
- Payments, other than salary (including benefits in kind), made in favour of employees.

7.2 Tax Exemptions

One of the main conditions that qualify companies for tax exemption is that they have no state budget liabilities, nor a delay in excess of 30 days to pay taxes declared or reassessed during a tax audit.

Set below are the main tax exemptions stipulated by the Moldovan Tax Code

Small Business Companies

The following are entitled to a three - year full income tax exemption:

- Companies with an average number of 19 employees and of which the aggregate turnover does not exceed MDL 3,000,000 (USD 225,709), regardless of the type of activity;
- Farming undertakings;
- Agricultural cooperatives that meet the legal requirements.

This exemption does not apply to:

- Business entities that hold a dominant market position;
- Business entities in which the combined stake of the shareholders (founders) who are not small business representatives exceeds 35%;
- Business entities that produce and import excisable goods;
- Fiduciary and insurance companies;
- Investment funds;
- Banks and other financial institutions;
- Business entities, which perform exchange activities and pawn-shops;
- Business entities, which perform gambling activities.

To be entitled to a tax exemption, business entities must submit an application to their territorial tax authorities.

At the end of the tax exemption period, business entities may benefit from a 35% reduction in standard income tax rates for another two fiscal years.

Business entities can only benefit once from a full tax exemption, as well as from the subsequent 35% reduction in the income rate.

Investment tax incentives

1. Entities with registered capital upon establishment or following a capital increase

exceeding USD 250,000 are entitled to a 50% corporate income tax exemption effective for a period of five years. This shall run starting from the fiscal period in which an agreement with the tax authorities was signed.

2. Entities with registered capital upon establishment or following a capital increase exceeding USD 2,000,000 are entitled to a 100% corporate income tax exemption effective for a period of three years.

The exemption is effective starting from the fiscal period in which an agreement with the tax authorities was signed. In order to benefit from these exemptions the company shall meet the following conditions:

- at least 80% of the calculated, but unpaid income tax, is invested in the development of its own production or in governmental programmes;
- shall not have benefited from similar income tax exemption and/or of income tax exemptions for small business or free enterprise zones.

3. Enterprises for which the above income tax exemption period has expired are entitled to a further reduction in their taxable income by 50% of the initial value of the purchased long-term tangible assets (except for auto vehicles, office furniture and assets used for general administrative needs), including those acquired under leasing agreements. The amount of this reduction cannot exceed the enterprise's taxable income.

To be eligible for this exemption, the entity shall observe during three consecutive fiscal periods following the period in which the exemption was granted, the following conditions:

- dividends shall not be calculated or distributed to the shareholders;
- the assets shall not be alienated;
- transmission of ownership or usage over the assets shall not be allowed.

4. Companies that are residents of the International Giurgiulesti port and which make capital investments of an amount equal to USD 5,000,000 are exempt from income tax for five consecutive years starting from the fiscal period in which the company reached the aforementioned figure and declared taxable income.

Residents that have made additional capital investments of an amount exceeding USD 5,000,000 are entitled to an additional income tax exemption for two consecutive years after the fiscal period in which the company invested the said amount and declared taxable income.

The income derived from port operations will be subject to income tax at the following rates: 25% of the standard income tax rate during the first 10 years following the tax period in which port residents registered taxable income and 50% of the standard income rate after the expiration of the first 10-year period.

Free Entrepreneurial Zones (F.E.Z.)

The tax legislation provides for the following benefits for companies that are resident of an F.E.Z.:

- A 50% allowance from the standard corporate income tax rate for income derived from goods exported from the F.E.Z. outside the Republic of Moldova;
- A 75% allowance from the standard corporate income tax rate for income derived from sources others than export of goods;
- A 100% corporate income tax allowance for three years following a USD 1,000,000 investment within the F.E.Z.;
- A 100% corporate income tax allowance for five years following a USD 5,000,000 investment in the F.E.Z.

IT companies

Business entities whose main activity is software development can receive exemption from income tax for a five-year period upon submitting an application to the tax authorities. To qualify for this tax incentive, the entity must not be in debt to the state budget and over 50% of its income must be generated by sales of its own manufactured software.

Furthermore, individuals who work at IT companies in positions specifically provided by the law and meet all other conditions established are exempt from salary income tax for a period of five consecutive years.

Farming entities

Starting 1 January 2006, farming entities that perform activities specifically dealt with in the tax legislation are exempt from tax on income derived from the sale of own agricultural produce for a period of five consecutive years.

Commercial banks and Micro financing Organizations

Commercial banks as well as the Micro financing Organizations are fully exempted

from CIT on income obtained from long-term (over three years) loans and borrowings and are subject to 50% CIT exemption for income obtained from long-term loans and borrowings from two to three years.

The mentioned CIT exemption applies on income from financing investments intended for particular legislative goals.

7.3 Taxable Base

The accounting income for the year is the basis of calculating a taxpayer's annual taxable income. The accounting income is increased or reduced for items specifically dealt with in the Tax Code.

Capital Gain and Losses

A capital gain derived from the sale, exchange and other disposition of capital assets is the difference between the amount of the proceeds and the fiscal book value of the assets. 50% of the positive balance between capital gain and capital losses for a year are included in the taxable income and taxed at the regular income tax rate.

Capital losses can be carried forward to the next year in order to offset future capital gains.

Deductible Expenses

- Depreciation of tangible assets in accordance with the rates provided by the Tax Code and within the limits expressly provided for in the Tax Code.
- Amortisation of intangible assets computed using the straight line method.
- Expenses incurred for charitable gifts and sponsorship (provided that such expenses do not exceed 10% of the taxable income).
- Research and development expenses supported or incurred during the current fiscal period and recorded in the Income Statement as current year expenses.
- Wastes, spoilage and exhalation expenses are deductible within the annual framework established by the company's director.
- Bad debts incurred while performing entrepreneurial activity.
- Repair expenses of the fixed assets (used according to the lease agreement within the limit established by the Tax Code, i.e. 10% of the rent amount).
- Expenses incurred for free transmission of money or property based on a Government decision.

Interest Expenditure

Generally interest expenditure is fully deductible if incurred in connection with the company's business activity.

However, deduction of interest can be limited to the refinancing rate of the National Bank of Moldova for REPO transactions. This limitation is applied if tax authorities ascertain that the majority of shareholders (over 50%) are foreigners or other tax-exempted persons, and the main source of company's borrowed capital (over 50%) is financed by shareholders (loans or credits).

Interest limitation may also apply in cases when the borrowed funds are used in investment activity which is not company's ordinary activity.

Other Expenses

Representation expenses, employee's business trip expenses and insurance expenses are deductible within the limits established by the Government.

Non-deductible expenses:

- Amount paid to related persons without approval of necessity;
- Amount paid to a holder (individual) of entrepreneurial patent;
- Other expenses that cannot be supported by documents as required by law;
- Expenses incurred by activities generating non-taxable income.

Income taxes due cannot be deducted from the amount of annual gross income of a company nor can fines or penalties on taxes and other compulsory payments due to the budget.

Loss carry forward

Companies may carry forward corporate tax losses in equal instalments for three years following the year in which the losses were incurred.

Deduction of Expenses by a Permanent Establishment

Deduction of expenses by non-resident persons who perform their activity on the territory of Moldova through a permanent establishment (PE) shall be allowable to the extent that they are directly related to the income subject to tax in Moldova, with the exceptions below.

Limited Deductions

Management and other general administrative expenses are deductible within the limit of 10% of total salary expenses of a PE.

Non-deductible expenses

- Royalty and other service fees are non-deductible if paid to the non-resident that generated the PE;
- Interest on loans granted by the non-resident company;
- Expenses that lack back up documentation.

Tax Computations

Taxpayers are liable to pay income tax on their taxable income at the end of the fiscal year.

For all business entities, including the PE of nonresidents, the fiscal year is the calendar year and the annual tax return must be filed and submitted to the Tax Office by 31 March of the following year.

In addition, legal entities, whose income tax liability for the previous year exceeded MDL 400 (USD 30), have to make interim tax payments on a quarterly basis (31 March, 30 June, 30 September and 31 December).

Agricultural entities and farms pay interim taxes twice a year (31 March and 31 December).

These interim payments are deductible upon computation of company's annual income tax.

An annual tax return has to be prepared on the basis of the annual income statement and submitted by 31 March of each year, following the fiscal year-end at 31 December.

Representative offices must also submit to the tax authorities by 31 March of the year following the reporting year special reports in the form approved by the Central Tax Authorities on the activity conducted during the year.

Withholding tax on payments to nonresidents

Under Moldovan domestic rules, non-resident beneficiaries, individuals and legal entities, are subject to withholding tax at the following rates:

- 10% of insurance premiums under the contracts on insurance and reinsurance concluded on the territory of Moldova;

- 10% of royalties;
- 10% of dividends; interest services and of income received from the sale of real estate located on the territory of Moldova, and other income provided by the Tax Code.

Double Taxation Agreements

Appendix II includes details of the Double Taxation Agreement signed by Moldova with other countries.

7.4 Other Taxes

Tax on immovable property

Tax on immovable property is a local tax paid on real estate (land and/or constructions on it) by the proprietor or owner of material rights. Residents and nonresidents, which own a real estate located on the territory of Moldova, have similar obligations.

Tax on advertising placement

The suppliers of advertising services pay tax for advertising placement. This tax is included in advertising services fee and paid by customers of the services through an invoice.

Taxes on Natural Resources

A new title of the Tax Code "Taxes on natural resources" entered into force on 1 January 2006. It sets out the types of taxes for natural resources, the categories of taxpayers, the tax rates, the methods for applying and paying taxes, as well as the tax concessions granted when taxes are calculated and paid.

The title provides for the following taxes on natural resources:

- tax on water;
- tax on mineral exploration;
- tax on geological exploration;
- tax on mining operations;
- tax on usage of underground areas for the construction of underground structures not related to mining operations;
- tax on exploitation of underground structures within the performance of entrepreneurial activity, not related to mining operations;

- tax on standing wood.
- The taxes are paid quarterly.

Taxation of individuals

8.1 Income Tax System

General

Personal income tax is regulated by the Tax Code.

Resident individuals are taxed on their Moldovan sourced income and on financial and investment income derived from abroad.

Non-residents are taxed on income deriving from sources located in Moldova.

The income tax rates for individuals are differentiated and depend on the size of their annual taxable income.

Starting 1 January 2008 the Tax Code establishes the following progressive individual tax rates:

- 7% - for annual income up to MDL 25200 (USD 2,430);
- 18% - for annual income that exceeds MDL 25200 (USD 2,430).
- for legal entities farmers and individual entrepreneurs - in the amount of 0% from the taxable income

Income tax is withheld from an employee's salary and paid by the employer at the same time as monthly salaries are paid. Payment is made through a bank payment order. The employer files monthly tax returns concerning the salaries paid and the related taxes withheld. A foreign individual on a local contract is in the same position as a Moldovan employee (unless employed with a certain international organisation).

In cases where a person has any other income except salary, he/she should file a tax return with the tax authorities before 31 March of the subsequent fiscal year.

Territoriality and Residence

A person is considered resident of Moldova if one of following conditions is met:

- He/she has a permanent domicile address in Moldova, even if at the moment he/she is abroad for study, treatment or on a business trip;
- He/she is physically present in Moldova for a period exceeding 183 days during

a fiscal year.

A person is considered a non-resident of Moldova if none of the above conditions are met or if:

- The person has status of diplomat or consul (or member of family);
- The person is an official of an international organisation established based on an interstate agreement to which Moldova is party, or is a member of the family of such official;
- The person is in the country solely for study or business trip;
- Person crosses territory of Moldova (transit).

8.2 Gross Income

The taxable income base (including benefits in kind) from all sources is reduced by the deductions and exemptions an individual is entitled to.

Individual's taxable income includes:

- Income from any professional or entrepreneurial activity;
- Income of shareholders of investment funds;
- Benefits in kind, payments received for personal services, provided in the form of salary, bonuses from employers, honorarium, commission fees etc.;
- Rental fees;
- Capital gains on sale, exchange or alienation of capital assets;
- Interests, royalty, annuity (except social security benefits and benefits received on the basis of interstate agreements);
- Investment or financial income from abroad (dividends, interests, royalty and rent payments received from non-residents);
- Sick payments from State Social Security Fund.

Non-taxable sources of personal income are:

- Benefits from insurance contracts;
- Compensation for health damage and other sick compensation on health insurance contracts;
- Alimony, scholarship;
- Dividends received by resident individuals, who do not perform entrepreneurial activity, from a resident business entity;
- Interest received on deposits placed in Moldovan banks, until 2010;

- Income of personnel of certain international organisations;
- Lottery winnings and others;
- Donated or inherited patrimony;
- Compensation for moral damage;
- Indemnity for professional disease;
- Gains from gambling activities;
- Gains from promotional campaigns where their value does not exceed MDL 540 (USD 32,7).

Employee's Gross Income

Employee's gross income includes basic pay, overtime pay, supplementary pay, awards and bonuses, compensation for unused holiday or vacation time, and all other monetary or in kind benefits, as well as other services obtained without payment. Income from each item is defined as the total amount of revenues received, irrespective of the period in which it was generated.

Capital Gains and Losses

Capital gains or losses derive from the sale of capital assets.

Capital assets include:

- Securities used in business activity;
- Acknowledgments of debt;
- Private property not used in business activity, which is sold at a price that exceeds its fiscal value;
- Land;
- Option to purchase or sell capital assets.

The taxpayer is allowed to deduct capital losses only to the extent of capital gains.

The amount of taxable capital gain deriving from the sale of houses or apartments is reduced by MDL 10,000 (USD 752) for each year after 1997 during which the individual owned the asset and used it as his main residence.

Taxation of Non-residents

Taxable income of a non-resident is taken into account only if it is received from sources located in Moldova. Expenses, losses and other payments directly related to the

income are not deductible.

The salary of non-residents working in Moldova is subject to income tax at the same rates as that of Moldovan residents. Individuals, who are non-residents, are not entitled to personal exemptions, spouse exemption or dependant's exemption.

Salary of foreign personnel in certain international organisations and diplomatic offices are exempt from taxes when provided by appropriate arrangements. The payments made to the benefit of non-resident individuals are subject to withholding tax in the following rates:

- 10% on royalties;
- 10% of insurance premiums under the contracts on insurance and reinsurance, concluded on the territory of Moldova;
- 10% on other incomes not specified in items above and established by Tax Code.

Exemption and Deductions

Each resident taxpayer is allowed to claim a personal exemption of MDL 6,300 (USD 607) per year.

Deduction of personal and family expenses is prohibited.

Tax Administration

The salary income tax is deducted by the employer and paid through a bank transfer within one month following the month in which the salary payment was made.

Annual tax returns must be filed with tax authorities personally (before 31 March of year following the fiscal year) if the taxpayer has various incomes in addition to salary.

The following persons are required to file an income tax return:

- Individual residents who have tax liabilities regarding payment of income tax;
- Individual residents who do not have tax payment liabilities, but derive income from sources other than wages and exceeding the amount of personal exemption of MDL 6,300 (USD 607) a year;
- Individual residents who do not have tax liabilities, but derive income from wages exceeding MDL 25200 (USD 2,432) a year;
- Individual residents, who do not have tax liabilities, but derive income from wages and any other sources exceeding MDL 25200 (USD 2,432) per year.

If salary is the only source of income, an employee does not need to file a tax return.

If income tax was calculated, withheld or paid incorrectly, the taxpayer has the right to submit to the tax authorities, within the established terms, a new tax return with accurate

data. Any overpaid amount should be set off against debts on other taxes or reimbursed to the taxpayer. It also can be set off against future income tax.

Indirect taxation

9.1 Value Added Tax (VAT)

The Scope of VAT

VAT is an indirect state tax payable to the budget for the supply or import of goods and services to and within the territory of Moldova.

The Tax Code describes the supply of goods as the transfer of ownership of goods by selling, exchanging or the free (partly-paid) transfer of goods, including transfers of goods through financial leasing; supply of services is the activity of providing any services, including passing right for property through operational leasing and others (paid, partly-paid or free).

Rates of VAT

There are four rates of VAT: 20%, 8%, 5% and 0%.

The standard VAT rate is 20% of the taxable value of imported goods and services, as well as goods and services supplied on the internal market of Moldova. Bakery and dairy products produced in Moldova and the import or supply on the territory of Moldova of sugar produced from sugar beet, as well as of drugs, are subject to the reduced VAT rate of 8%.

Natural and liquid gas produced in or imported in Moldova are subject to the 5% reduced VAT rate.

The 0% rate is applied to:

- The export of goods and services;
- All kind of international transportation of passengers and commodities (including the expeditionary transportation);
- Electric and thermal power, and water supplied to the general population;
- Goods and services designed for the official use of diplomatic missions and other similar missions in Moldova, as well as for personal use by members of the diplomatic support staff and family members of the diplomatic staff;
- Goods and services imported and/or supplied to international organisations for the performance of technical assistance projects in accordance with the

relevant treaties to which Moldova is a party;

- Construction of dwelling houses financed from mortgage credits;
- Goods and services delivered within the Free Economic Zones from outside the customs territory of Moldova, delivered from the Free Economic Zones outside the customs territory of Moldova, delivered from the Free Economic Zones to the remaining part of the customs territory of Moldova and delivered between the residents of different Free Economic Zones of Moldova to each other;
- Services rendered by businesses operating in the textile industry on the territory of Moldova within inward processing regime arrangements;
- Services rendered by organisations from the scientific and innovation sector which benefit from total corporate income tax exemption.

The supply of services is considered as exported if they are rendered by resident suppliers to non-resident beneficiaries and which place of supply is not deemed to be Moldova. The place of supply (residence of real estate, of supplier or of customer) depends on the nature of the services.

VAT Exemptions

VAT exemptions are as follows:

- Food and non-food products for children;
- State property purchased as part of the privatisation process;
- Payable medical services, except for cosmetic services, medicine raw material and goods for medical use;
- Financial services;
- Commercial and intermediary transactions on the securities market;
- Insurance and reinsurance operations, except for intermediary services thereof;
- Postal services, including distribution of pensions, subsidies, requitals;
- Foreign aid goods imported as provided by the Government;
- Fixed assets, with the customs value exceeding USD 1,000 per unit, aimed as contributions in the share capital of economic agents;
- Gambling;
- Books and periodical issues (with the exception of advertising materials and those that are erotic in nature);
- Import of fiscal stamps for further marking of excisable goods;

- Income in form of interest received by the lessor based on financial leasing agreement;
- Services imported by organisations from the scientific and innovation sector which benefit from total corporate income tax exemption;
- Goods released on the customs territory under a transit, transformation under customs surveillance, bonded warehouse regimes, etc;
- Import of domestic goods within three years from their previous export, provided they have the same state;
- Goods placed under temporary admission customs regime and compensatory goods obtained from outward processing;
- Import of goods for non-commercial purposes, whose customs value does not exceed EUR 50 etc.

Import VAT

VAT on imported goods should be paid during the customs clearance process and it is deductible for VAT purposes.

VAT on imported services should be paid no later than date of payment for imported services. Starting with 1 January 2005, VAT payable on imported services became deductible.

VAT for Transit and Temporary Imported Goods

Goods temporarily imported into Moldova for processing or moved through Moldova under a transit regime are not subject to VAT, excise duties or customs duties.

Entities involved in this type of operation must conclude arrangements with the Customs Office. The duration of the transit of goods through the territory of Moldova is set out by the customs authorities, but shall not exceed eight days from the moment they passed over the customs borders of Moldova.

Input VAT Deduction

Under the current VAT legislation, input VAT incurred in relation to the acquisitions of goods and services may be deducted, provided they are incurred by a VAT-payer for performing VAT-able operations.

Input VAT incurred before registration for VAT purposes may be deducted, provided it relates to the acquisitions of fixed assets for agricultural purposes, construction and

reconstruction of agricultural goods, etc.

Input VAT incurred for acquisitions destined for performing both VAT-able and VAT exempt operations is deducted on a pro-rata basis.

The pro-rata is computed monthly as a ratio between the revenues obtained from VAT-able operations and the total revenues, both amounts being computed less the payments in advance.

The final pro-rata is computed according to the same ratio above, but based on the yearly amounts. Related differences are recorded in the VAT return for December.

VAT Refund

VAT-payers are entitled to refund VAT if they meet the following conditions:

- Goods or services delivered are subject to the reduced VAT rate (8%) or to the 0% VAT rate (e.g. export of goods/services);
- Related input VAT exceeds the output VAT for the relevant deliveries of goods or supplies of services.

VAT-payers are assigned different categories of trustworthiness (i.e. with one category from the three existing ones) depending on the specifics of the VAT refund procedure.

The VAT amount to be reimbursed is capped at 20% of the figure subject to the reduced / nil VAT rate.

Generally, the term of reimbursement is 45 days from the date the claim is submitted to the tax authorities.

Leasing companies may also fall under VAT refund procedure, if the input VAT amount exceeds the output one within the financial/operational leasing agreements.

The refundable difference is capped at 20%.

Non-deductible Input VAT

VAT paid or due to be paid on acquisitions of goods/services used for performing VAT exempt operations may not be deducted or refunded. Related VAT amounts should be treated as expenses.

VAT paid for the acquisitions of goods/services that are not used for business purposes or on stolen goods, as well as on losses exceeding legally determined norms, is non-deductible and is treated as expense.

VAT Administration

Any business, except for government bodies, non-profit organizations, public agencies, and holders of business patents, is liable to register with the local tax authorities as a VAT-payer, if during any 12 consecutive months it performs taxable supplies of goods/services exceeding the threshold of MDL 200,000 (USD 15,050).

Businesses benefiting from imported services in an amount that if added to the value of the supplies of goods/services performed during any 12 consecutive months exceeds the threshold of MDL 200,000 (USD 15,050) shall also register for VAT purposes.

Only businesses registered for VAT purposes are entitled to refund VAT as described above.

The supplier carrying out a taxable delivery must submit a VAT invoice to the buyer.

VAT-payers must fill in and submit a VAT return with the tax authorities for every tax period (until the end of month following the reporting month).

9.2 Customs Duties

Overview

Moldova's legal framework in respect of customs regimes and customs tariffs is regulated by the Customs Code, Law on Customs Tariff, International Agreements concluded by Moldova to date, as well as by other legal acts.

Generally, any kind of goods and means of transport may enter and leave the territory of Moldova without any restriction. There are limitations that are specifically provided by the legislation in force. They cover the cases of goods and means of transport crossing the border by breaching the state security, public order, environment, etc.

Customs Duties

The Law on Customs Tariff establishes the list and size of the customs duty rates depending on the customs tariff classification of the goods. The maximum rate of customs duties on imported goods is 35% of the customs value of the goods. Customs duty is not levied on goods and items produced and imported from Romania and countries with which Moldova has signed agreements on setting up free trade zones, provided a certificate of origin is made available. However, Moldova has implemented safeguarding measures for certain products (e.g. beet sugar).

Preferential Customs Treatment

The preferential customs treatment is granted by the provisions of the Moldovan legislation or by the international agreements to which Moldova is a party.

Under the Free Trade Agreements Moldova has concluded with other countries to date, the preferential treatment (i.e. exemption from customs duties) is granted upon import and/or export of goods with preferential origin, provided a certificate of origin is available.

Moldova has concluded to date Free Trade Agreements with several countries, namely: Romania, Belarus, Ukraine, Russian Federation, Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan, Turkmenistan, as well as with the countries of the Stability Pact for South-Eastern Europe (i.e. Albania, Bulgaria, Bosnia & Herzegovina, Croatia, Macedonia, Romania, Serbia and Montenegro).

The following exemptions from customs duty are also provided by the Moldovan customs legislation:

- National and foreign currency, as well as securities;
- Goods released in the customs territories as humanitarian aid;
- Goods imported by individuals for personal use not exceeding a set threshold;
- Periodical issues, books of educational, cultural, scientific nature, didactic materials for the preschool, educational and remedial institutions;
- Stocks of material and capital equipment whose customs value exceeds MDL 1,000 per unit and which are imported to the country as fixed assets, representing a contribution to the formation or increase of the statutory capital are exempt from customs duties;
- The goods introduced into Moldova on the basis of an international leasing agreement and placed under the regime of temporary admission;
- Movable goods whose value does not exceed 1,000 MDL (USD 75), whose usefulness is more than one year and which are imported by legal entities performing leasing activity for the purpose of paying off liabilities derived from lease agreements concluded with Moldovan natural or legal entities;
- Goods imported for non-commercial purposes whose customs value does not exceed EUR 50, etc.

Customs Regime for Individuals

Citizens of Moldova, as well as foreigners, are allowed to move in or out of Moldova

any goods under a simplified customs regime, provided such goods will not be used for business or commercial purposes.

The Customs Office of Moldova determines full or partial exemption from customs duties.

The Law Nr # 1569 dated 20 December 2002 regarding how individuals can import and export goods to/from the Republic of Moldova contains an index of personal belongings that are allowed across borders without the owners having to pay any customs duties.

9.3 Other Indirect Taxes

Excise Duties

Excise duty is a state tax applied to specified consumer goods. A set list of goods (products) produced in Moldova or imported are subject to excise duties.

Subject to taxation with excise duties are:

- Any individual or business producing and (or) processing excisable goods on the territory of the Republic of Moldova;
- Any individual or entity importing excisable goods, unless there is no exemption provided.
- Gambling activity has recently been removed from the list of excisable products.

Businesses or individuals performing the abovementioned activities must possess excise certificates.

Excise duties on imported goods are computed and paid at the same time when customs duties are paid.

Certain excise liable goods are subject to mandatory excise stamp marking.

Excise duty rates are set either as fixed amount per unit of goods or as a percentage of the value of goods.

Combined excise duty rates are also provided under Moldovan legislation. The current excise duty rates provided for a range of goods are listed in Appendix III.

Excise liable goods, imported in Moldova as humanitarian or technical assistance, as established by the Government, as well as excise liable goods temporarily imported into (exported from) the country, or transiting the country, or released into customs warehouse, are not subject to excise taxes, except for the cigarettes with imported filter.

Useful contacts:

The Government of Moldova	(+373 22) 25 01 01
The Ministry of Agriculture and Food Industry	(+373 22) 23 34 27
The Ministry of Culture and Tourism	(+373 22) 22 76 20
The Ministry of Defence	(+373 22) 79 91 56
The Ministry of Economy and Trade	(+373 22) 23 74 48
The Ministry of Education, Youth and Sport	(+373 22) 23 33 48
The Ministry of Environment and Natural Resources	(+373 22) 22 62 73
The Ministry of Finance	(+373 22) 23 35 75
The Ministry of Foreign Affairs and European Integration	(+373 22) 57 82 07
The Ministry of Health and Social Protection	(+373 22) 72 99 07
The Ministry of Informational Development	(+373 22) 22 80 98
The Ministry of Internal Affairs	(+373 22) 22 45 47
The Ministry of Justice	(+373 22) 23 47 74
The Ministry of Transport and Road Industry	(+373 22) 22 10 01
The Bureau of Interethnic Relations	(+373 22) 21 40 80
The National Bureau of Statistics	(+373 22) 73 37 74
The Standardisation and Metrology Service	(+373 22) 74 85 88
The Customs Service	(+373 22) 54 94 60
The Service of Frontier Troops	(+373 22) 25 96 40
The Agro-industrial Agency "Moldova-Vin"	(+373 22) 21 00 73
The Department of Penal Jurisdiction of the Ministry of Justice	(+373 22) 55 15 21
The National Bank of Moldova	(+373 22) 22 16 79
State Registration Chamber	(+ 373 22) 27 73 18
Licensing Chamber	(+ 373 22) 54 21 14
Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Moldova.	(+ 373 22) 22 15 52, 23 44 25

Appendix I Bilateral Investment Treaties

Moldova has negotiated a series of treaties on protection on investment with a number of countries.

Investment protection agreements with the following countries are currently in force:

Romania	14.08.1992	Kuwait	29.03.2002
China	06.11.1992	Kyrgyzstan	07.11.2002
USA	21.04.1993	Tajikistan	05.11.2002
Turkey	14.02.1994	Slovenia	10.04.2003
Germany	28.02.1994	Bosnia and Herzegovina	09.04.2003
Poland	15.11.1994	Albania	11.06.2004
Hungary	19.04.1995		
Finland	25.08.1995		
Ukraine	29.08.1995		
Netherlands	26.09.1995		
Uzbekistan	21.11.1995		
Switzerland	30.11.1995		
UK	19.03.1996		
Bulgaria	17.04.1996		
Israel	22.06.1997		
France	08.09.1997		
Italy	19.09.1997		
Azerbaijan	27.11.1997		
Georgia	28.11.1997		
Russian Federation	17.03.1998		
Greece	23.03.1998		
Czech Republic	12.05.1999		
Republic of Byelorussia	28.05.1999		
Lithuania	20.09.1999		
Latvia	22.09.1999		
Austria	05.06.2001		
Croatia	05.12.2001		

Appendix II Double Taxation Treaties to which Moldova is a party*

State	Dividends	Interest	Royalties
Albania	5/10	5	10
Armenia	5/15	10	10
Austria	5/15	5	5
Azerbaijan	8/15	10	10
Byelorussia	15	10	15
Belgium	15	15	0
Bosnia&Herzegovina	5/10	10	10
Bulgaria	5/15	10	10
Canada	5/15	10	10
China	5/10	10	10
Czech Republic	5/15	5	10
Estonia	10	10	10
Germany	15	5	0
Greece	5/15	10	8
Hungary	5/15	10	0
Japan	15	10	0/10
Kazakhstan	10/15	10	10
Latvia	10	10	10
Lithuania	10	10	10
Netherlands	5/15	5	2
Poland	58/15	10	10
Romania	10	10	10/15
Russian Federation	10	0	10
Switzerland	5/15	10	0
Turkey	10/15	10	10
Tajikistan	5/10	5	10
Ukraine	5/15	10	10
Uzbekistan	5/15	10	15

* This list includes only the double tax treaties which are currently applicable

Appendix III Excise Tax for Imported and Domestic Products

No	Products of Groups of Products	Units	Excise Rate
1.	Red caviar	MDL	20 %
2.	Sturgeon caviar (black caviar) and caviar substitutes from grain of roe of other fish	MDL	25 %
3.	Coffee, roast and non roast , with caffeine and decaffeinated; coffee-substitutes in any proportion	MDL	10 %
4.	Malt Beer	Litre	1.00 MDL
5.	Sparkling wines	MDL	10%, but not less then 2.50 MDL /litre
6.	Champagne	MDL	0%, but not less then 2.50 MDL /litre
7.	Natural alcoholic drinks in empties till 2 litre 10%, but - with alcohol contained till 13% not less - with alcohol contained over 13%	MDL	10%, but not less then 1.25 MDL /litre 10%, but not less then 1.5 MDL /litre
8.	Soft drinks	MDL	0%, but not less then 0.15 MDL /litre
9.	Cigarettes -with filter -with out filter	1000 pieces 1000 pieces	8.7 MDL 3.7 MDL
10.	Other cigars, cigarillos, and cigarettes containing tobacco substitutes	1000 pieces	6.2 MDL
11.	Cigars, cigars with cut tops and cigarillos (thin cigars)	1000 pieces	1240 MDL
12.	Diesel oil	Ton	MOL 500
13.	Premium, Regular and Normal fuel	Ton	MOL 1200
14.	Precious jewellery or jewellery from plated and non-plated metals	MDL	10 %

15.	Perfumes	MDL	10%
16.	Fur clothes (mint, polar fox, fox, sable)	MDL	25 %
17.	Video recording devices or video reproducing devices connected or connected with video tuner	A piece	10 Euro
18.	Tape recorders, radio tape recorders, auto tape recorders, audio players	MDL	15 %
19.	Video cameras and frame imaging and other recording video cameras	A piece	30 Euro
20.	Automobiles with internal combustion engine and spark ignition: - with working capacity of engine not more than 1000 cc - with working capacity more than 1000 cc, but not more than 1500 cc - with working capacity more than 1500 cc, but not more than 2000 cc - with working capacity more than 2000 cc, but not more than 3000 cc with working capacity of 3000 cc Automobiles with internal combustion engine of compression ignition (diesel or half-diesel) - with working capacity of engine not more than 1500 cc - with working capacity more than 1500 cc, but not more than 2500 cc - with working capacity more than 2500 cc	cubic cm cubic cm cubic cm cubic cm cubic cm cubic cm cubic cm cubic cm	0.30 Euro 0.40 Euro 0.60 Euro 1.00 Euro 1.60 Euro 0.40 Euro 1.00 Euro 1.60 Euro
21.	License for gambling business	price	25%
22.	Mixtures of aromatic compounds used as feedstock; other preparation on basis of aromatic compound used for the production of beverages	Litre of absolute alcohol	0.09 MDL/% ab.alcohol/litre
23.	Stamping foil	Litre of absolute alcohol	0.09 MDL/% ab.alcohol/litre
24.	Pearl essence	Litre of absolute alcohol	0.09 MDL/% ab.alcohol/litre
25.	Fluid and slurred pigments used for the production of dyes	Litre of absolute alcohol	0.09 MDL/% ab.alcohol/litre
26.	Dye and dye-stuffs destined for retail sale	Litre of absolute alcohol	0.09 MDL/% ab.alcohol/litre

Project partners:

Camera di Commercio Industria, Artigianato e Agricoltura di Padova (Padua Chamber of Commerce)

Postal address: Piazza Insurrezione, 1A - 35137 Padova (Italy)

Tel.: + 39 049 8208111. Fax: + 39 049 8208290

E-mail: info@pd.camcom.it. Website: www.pd.camcom.it

StudioCentroVeneto Sas (SCV)

Contact person: Mr Paolo Zaramella

Via G.B. Imperiali, 77 - 36100 Vicenza - Italy

ph. + 39 0444 512733. fax + 39 0444 512420

e-mail: info@studiocentroveneto.com

Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Moldova - Foreign Department

Contact person: Mr Mihai Bilba (Director)

Stefan cel Mare Av, 151 - 2004 Chisinau - Moldova

ph. + 373 22 23 53 32. fax + 373 22 22 13 91

e-mail: foreign@chamber.md

Associazione per il Commercio Italo-Moldavo (ACIM)

Contact person: Mr Vittorio Ghinassi (Secretary-General)

Via G. Galilei, 2- 48108 Faenza (RA) Italy

ph. And fax + 39 0546 621310

e-mail: acim-faenza@libero.it

Cosmopolite

Contact person: Mr Vittorio Ghinassi

Via G. Galilei, 2- 48108 Faenza (RA) Italy

ph. And fax + 39 0546 621310

e-mail: v.ghinassi@cosmopolite.it

Formel Veneto

Contact person: Mr Alberto Alberti
Via A. Rossi, 35 – 35030 Rubano (PD) - Italy
Head quarters: Via A. da Forlì, 64/a - 35134 Padova
ph. +39 049 86589226. fax: +39 049 8644769
e.mail: alberto.deglialberti@tiscali.it

Veneto Grup Srl

Contact person: Mrs Silvia Uscatu
Str. Bucuresti, 67 Chisinau – Republic of Moldova
ph. +373 22 204722
fax +373 22 204721
e.mail: silvia.uscatu@venetos.md

Light Job

Contact person: Mr Antonino Ziglio (direct phone: +39 049 8658911)
Str. Bucuresti, 67 Chisinau – Republic of Moldova
ph. +373 22 204722. fax +373 22 204721
e.mail: direzione@enaip.veneto.it

Unioncamere Rome – Internationalisation Department

Contact person: Mr Carlo Spagnoli
Piazza Sallustio, 21 – 00187 Roma - Italy
ph. + 39 06 47041. fax +39 06 4704240
e-mail: carlo.spagnoli@unioncamere.it

**Informațiile expuse în prezenta publicație
au fost preluate din următoarele surse:**

•

Price Waterhouse Coopers

•

Camera de Înregistrare a RM

•

Camera de Licențiere a RM